

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Marjetka Pezdir Kofol

Vzgoja za medije
v avstrijskem in slovenskem šolskem sistemu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Marjetka Pezdir Kofol

Mentorica:izr. prof. dr. Karmen Erjavec

Mentor: doc. dr. Johann Lughofer

Vzgoja za medije
v avstrijskem in slovenskem šolskem sistemu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Diplomsko delo z naslovom
Vzgoja za medije v avstrijskem in slovenskem šolskem sistemu
je izdelano s soglasjem obeh fakultet
in urejeno po pravilniku matične fakultete.

Vzgoja za medije v avstrijskem in slovenskem šolskem sistemu

Vseprisotnost medijev v sodobni informacijski družbi prinaša izzive za medijsko vzgojo in medijsko opismenjevanje otrok in mladostnikov. Vzgoja za medije se začne v družini, nadaljevati pa se mora v šoli. Modeli vzgoje za medije morajo biti podkrepljeni z ustreznimi stimulativnimi politikami.

Avtorica s primerjalno analizo opredeli vključenost vzgoje za medije v avstrijski in slovenski šolski sistem, predstavi skupne točke in razlike uvajanja vzgoje za medije v izobraževanje učiteljev ter različne dodatne aktivnosti, ki jih na področju vzgoje za medije izvajajo šolska ministrstva v primerjanih državah.

Ugotovi, da sta si modela vzgoje za medije sicer različna, a želita doseči podobne cilje, da je zavedanje o pomembnosti medijskega opismenjevanja v šolstvu v Avstriji na nekoliko višjem nivoju kot v Sloveniji, kar se kaže prek temeljnih uradnih dokumentov, ki vključujejo medijsko pedagogiko, številnih dodatnih aktivnosti in projektov na temo vzgoje za medije ter pri porastu medijsko izobraževalnih predmetov v izobraževanju učiteljev na avstrijskih visokih pedagoških šolah.

Ključne besede: vzgoja za medije, medijsko opismenjevanje, šolski sistem, mediji.

Media Education in Austrian and Slovenian School Systems

The omnipresence of media in the modern information society brings challenges for media education of children and adolescents. Media education begins in the family but has to be continued throughout schooling.

The author defines through her comparative analysis the involvement of media education in the Austrian and the Slovenian school systems, presents the common points and differences of introducing media education into teacher education and shows various additional activities which are in the field of media education carried out by the Ministries of School in the countries that are compared in this paper.

She has found out that the two models of media education are different, yet they have the intention to achieve similar goals; the awareness of the importance of media literacy in schools is at a slightly higher level in Austria than in Slovenia. This fact is reflected by the fundamental official documents which include media pedagogy, many additional activities and projects on the topic of media education, and by the increase of media education courses in teacher education at Austrian faculties of education.

Key words: media education, media literacy, school system, mass media.

KAZALO

1	Uvod	7
2	Metodološki pristop	9
3	Medijska potrošnja otrok in mladostnikov	10
4	Izhodiščne kategorije medijske pedagogike in medijskega izobraževanja	12
4.1	Medijsko izobraževanje	13
4.2	Medijska pedagogika	14
4.3	Medijska didaktika	14
4.3.1	Specialna didaktika	14
4.4	Medijska pismenost in vzgoja za medije	14
4.4.1	Kritično-reflektivna in produktivna vzgoja za medije	15
5	Šolska sistema Avstrije in Slovenije	20
5.1	Avstrijski šolski sistem	20
5.2	Slovenski šolski sistem	24
5.3	Primerjava sistemov	28
6	Medijska pismenost v Evropski uniji	30
7	Vključevanje vzgoje za medije v kurikulum	34
8	Primerjalna analiza	37
8.1	Vključenost vzgoje za medije v kurikulum	37
8.1.1	Način vključenosti	37
8.1.2	Opredelitev ciljev in tem (vključenost novih medijev) ter didaktična priporočila	40
8.1.3	Kritično-reflektivna ali produktivna vzgoja za medije?	41
8.1.4	Primerjava	41
8.2	Usposabljanje učiteljev	43
8.2.1	Predšolska vzgoja	44
8.2.2	Učitelji obveznega izobraževanja	45
8.2.3	Primerjava	49
8.3	Dodatne aktivnosti vzgoje za medije (dogodki, akcije, kampanje ...) in viri (didaktični viri, študije, publikacije ...)	50
8.3.1	Primerjava	54

8.4	Interpretacija rezultatov	54
9	Sklep	59
10	Literatura	61

1 Uvod

Življenje v 21. stoletju je prepleteno z množičnimi mediji. Učenje o medijih je največkrat učenje s pomočjo medijev, učenje za oz. z uporabo novih tehnologij in učenje z namenom pridobivanja komunikacijskih veščin. V medijski družbi pa je treba razvijati tudi kritičen odnos do stalnih medijskih dražljajev (Weberhofer 2008, 14). Medijska pismenost se težko razvija brez pedagoških spodbud v vzgoji in izobraževanju, zato je pomembna naloga šole opismenjevanje otrok – da bodo znali medije uporabljati kritično in selektivno (prav tam). Medijsko opismenjevanje mora biti del izobraževanja bodočih kritično mislečih državljanov (O'Neill in Hagen 2009, 229). Kako je medijsko opismenjevanje oziroma vzgoja za medije vključena v slovenski in avstrijski predmetnik?

Namen moje diplomske naloge je, proučiti, na kakšne načine je vzgoja za medije vključena v šolske sisteme Avstrije in Slovenije. S primerjanjem avstrijskega in slovenskega modela vzgoje za medije bom proučila prednosti in slabosti dveh različnih pristopov k vključevanju vzgoje za medije v šolske sisteme in poskušala podati možnosti za njune izboljšave.

Predvidevam:

- da sta modela v obeh šolskih sistemih sicer različna, vendar zasnovana z namenom doseganja podobnih ciljev,
- da je za medijsko opismenjevanje bodočih učiteljev tako v avstrijskem kot v slovenskem šolstvu slabo poskrbljeno,
- da je vzgoja za medije v Avstriji bolje podprta s strani zveznega šolskega ministrstva.

V raziskavi bom uporabila primerjalno analizo (Ladman 2005).

Prvi del moje diplomske naloge je namenjen predstavitvi medijske potrošnje otrok, nato sledi predstavitev osnovnih kategorij medijskega izobraževanja oz. medijske pedagogike ter politik, aktivnosti in razvitosti medijske pismenosti v Evropski uniji (EU). EU namreč določa smernice in nudi priporočila za razvoj medijske pismenosti v svojih državah članicah, torej tudi v Avstriji in Sloveniji. Opisala bom tudi oblike in možnosti

vključevanja vzgoje za medije v kurikulum. Po predstavitvi šolskih sistemov v Sloveniji in Avstriji bom s primerjalno analizo opredelila razvitost vzgoje za medije v obeh državah. Ugotovitve bom strnila v sklepu.

2 Metodološki pristop

Na ključno raziskovalno vprašanje, kako je vzgoja za medije vključena v šolske sisteme Avstrije in Slovenije, bom odgovarjala s primerjalno analizo. To metodo sem izbrala, ker je ustrezna za proučevanje predmetov raziskave z enakimi oz. podobnimi izhodišči (Ladman 2005). Primerjava bo temeljila na primarnih virih (učni načrti Vzgoje za medije, predmetniki posameznih izobraževalnih programov, zakoni (ki urejajo šolstvo) in poročila raziskav Evropske komisije ...), teoretska izhodišča pa bom gradila na temeljih strokovne literature (sekundarnih virov).

Za primerjavo vzgoje za medije v avstrijskem šolskem sistemu s slovenskim načinom vključevanja medijskega opismenjevanja v šolstvo sem se odločila, ker sta si državi geografsko in zgodovinsko blizu. Dolgo časa smo Slovenci živeli pod avstrijsko oblastjo in prav pod avstrijsko vladavino je bilo leta 1774 s strani cesarice Marije Terezije uzakonjeno obvezno šolstvo. Vse do leta 1918 smo živeli v skupni državi. Danes nas povezuje tudi slovenska manjšina, ki živi Avstriji. Kljub temu pa je Avstrija kot del nemško govorečega kulturnega prostora kulturno in socialno precej drugačna od Slovenije (prim. Jörissen 2010).

Obe državi sta članici EU, sledita skupnim evropskim vrednotam in se trudita uresničevati smernice in cilje za svoj razvoj v skladu z evropsko politiko. Obe sta tudi vključeni v raziskave Evropske komisije, ki želi analizirati in spodbujati medijsko pismenost držav članic.

Primerjala bom štiri osnovne ravni vzgoje za medije, ki jih za osnovo raziskav medijske pismenosti uporablja Evropska komisija (prim. Evropska komisija 2009):

- 1) vključenost v učni načrt,
- 2) usposabljanje učiteljev,
- 3) dodatne aktivnosti vzgoje za medije,
- 4) viri.

Pri primerjavi bom izhajala iz uradnih dokumentov, ki umeščajo vzgojo za medije v šolska sistema, v svoje delo bom vključevala tudi aktualna priporočila evropske politike za razvoj medijske pismenosti in vzgoje za medije.

3 Medijska potrošnja otrok in mladostnikov

Mladi so danes več kot le medijski uporabniki; so predvsem aktivni medijski producenti (Erjavec 2010), ki živijo v multimedijem okolju z na tisku, avdiovizualnosti, telefoniji in predvsem računalniku temelječimi mediji. Slednje imenujemo novi mediji, to so: družabna omrežja, forumi, klepetalnice, igrice, elektronska pošta ipd. Za otroke in mlade 21. stoletja medijski svet nima mej, ampak ga razumejo kot globalno mrežo brezžične medsebojne povezanosti (Erjavec 2009). Odraščajo v povsem drugačnem svetu, kot ga poznajo ljudje, ki jih vzgajajo, poučujejo in oblikujejo politike (Livingstone in Haddon 2009, 1–16). Dejstvo je, da je z internetom vse postalo bolj dosegljivo in lažje dostopno. Po znanje ni več treba v šolo ali knjižnico; na spletu se vršijo javne razprave na lokalnem, državnem in mednarodnem nivoju; srečujemo se lahko, ne da bi bili odvisni od prevoza, časa in denarja; zlahka najdemo ljudi, ki imajo nam podobna zanimanja ... Na spletu se torej izobražujemo, smo družbeno aktivni, razvijamo svojo ustvarjalnost, gradimo identiteto in krepimo socialni kapital. Vse naštetih prednosti in priložnosti za boljše življenje, ki nam jih ponuja internet, so redkeje omenjene, saj v medijih prevladuje tematiziranje virtualnih nevarnosti in rizikov, to so: nasilje, rasizem, goljufija, predvsem pa pornografske vsebine, ki so vsakomur dostopne samo z dvema klikoma (prav tam).

Aktualne raziskave (Livingstone in drugi 2011a) kažejo, da so evropski otroci v povprečju stari devet let, ko začnejo uporabljati internet. Vsakodnevno uporablja internet kar 33 odstotkov evropskih otrok, starih od 9 do 10 let, 60 odstotkov 9–16-letnikov in 80 odstotkov 15–16-letnikov. Za dostop jih večina (58 odstotkov) uporablja domač stacionaren računalnik, sledi uporaba lastnega stacionarnega računalnika (35 odstotkov), mobilni telefon jih uporabi 31 odstotkov, igralne konzole pa 26 odstotkov. Lasten prenosni računalnik za dostop uporablja 24 odstotkov otrok. 12 odstotkov pa jih dostopa prek različnih tablic (iPod Touch, iPhone, Blackberry ...), prav uporaba slednjih najhitreje narašča. Podatki kažejo, da je medijska potrošnja otrok z uporabo novih tehnologij izredno visoka.

Kot primer konkretne uporabe navajam podatke uporabe družabnega omrežja Facebook med evropskimi otroki in mladimi. Družabna omrežja so deležna izjemno

visokega zanimanja: na Facebooku ima svoj profil 77 odstotkov 13–16-letnikov, prav tako je visok odstotek otrok, starih do 12 let, ki imajo odprt Facebook profil (minimalna starost za odprtje računa je 13 let) – ima ga kar 39 odstotkov evropskih 9–12 letnikov. Kar četrtnina najmlajših uporabnikov pa nima nastavljenih kriterijev za varovanje zasebnosti na Facebooku, njihovi profili so torej javno dostopni (Livingstone in drugi 2011b).

Sodobna družba je torej močno prežeta z mediji, novi mediji se prepletajo in hitro nadgrajujejo tradicionalne, medijska kultura je prisotna povsod. Vse opisano predstavlja izziv sodobni medijski pedagogiki, ki se je v zadnjih dveh desetletjih razvila v teoriji, praksi in raziskovanju. Medijska vzgoja otrok in mladostnikov v današnji virtualni družbi je nujna – medijsko opismenjevanje mora biti prisotno na treh dopolnjujočih se ravneh: v družini in šoli ter pri oblikovanju politik (Keine Bildung ohne Medien 2010).

4 Izhodiščne kategorije medijske pedagogike in medijskega izobraževanja

V tem poglavju bom opredelila osnovne kategorije medijske pedagogike in medijskega izobraževanja. Razložila bom uporabo osnovne terminologije v slovenščini in nemščini in razčlenila koncept vzgoje za medije.

Za opisovanje predmeta našega raziskovanja uporabljamo izraze:

Medienbildung	medijsko izobraževanje
Medienpädagogik	medijska pedagogika
Medienkompetenz	medijska pismenost (Media Literacy)
Medienerziehung	vzgoja za medije (Media Education)
Mediendidaktik	medijska didaktika (medijska podpora pouka in specialna didaktika medijev)

Nemški termini so zaradi kulturnih in socialnih razlik težko primerljivi s terminologijo medijske pedagogike v Sloveniji. Terminološko vprašanje ostaja odprto tudi po kongresu Sekcije za medijsko pedagogiko pri Deutsche Gesellschaft für Erziehungswissenschaft, ki je potekal novembra 2010 v Zürichu v organizaciji zürichške pedagoške fakultete (Pädagogische Hochschule Zürich). Na kongresu so razpravljali prav o ključnih izrazih oz. pojmih medijske pedagogike.

Terminologija je nejasna tudi v tezavru izrazov, ki opredeljujejo izobraževanje v jezikih EU: TESE – Tezaver za izobraževalne sisteme v Evropi (Eurydice 2009), kjer sta navedeni le besedni zvezi medijska vzgoja in medijsko izobraževanje, prevod zanj je v nemščini enoten, in sicer: Medienerziehung. V slovenskem medijskopedagoškem diskurzu pa je že ustaljen termin vzgoja za medije, ki v tezavru ni naveden. Prav tako je v nemško govorečem prostoru v rabi izraz Medienbildung. Tudi tega izraza evropski tezaver ne navaja.

Poleg medijske pedagogike bom v slovenskem izvodu diplome uporabljala v slovenščini že ustaljena medijskopedagoška izraza medijska pismenost (oz. medijsko

opismenjevanje) in vzgoja za medije. Izraza sta primerljiva z mednarodno uveljavljenima pojmom Media Literacy in Media Education.

V nemškem izvodu diplome pa bom uporabljala v nemškem medijskem diskurzu uveljavljena poimenovanja: Medienerziehung, Medienkompetenz in Medienbildung. Slednji izraz je zanimiv predvsem zaradi novega strukturalističnega pogleda na medijsko izobraževanje, ki ga opisujem v naslednjem podpoglavju.

4.1 Medijsko izobraževanje

V nemško govorečem prostoru je zelo priljubljen termin Medienbildung oz. medijsko izobraževanje (Jörissen 2010), za katerega v slovenščini še nimamo strokovnega prevoda.

V Avstriji in ostalih nemško govorečih deželah si znanstveniki niso enotni o obsegu pojma Medienbildung in njegovem odnosu do drugih ključnih izrazov s področja medijske pedagogike.

Najbolj znan teoretik t. i. medijskega izobraževanja je Benjamin Jörissen. Leta 2009 je izšla njegova knjiga Medienbildung – Eine Einführung, v kateri s soavtorjem Wienfriedom Marotzkim sistematično predstavi koncept t. i. medijskega izobraževanja, predvsem procesov, ki nastajajo z mediji in v medijih (Strukturele Medienbildung).

Medijsko izobraževanje (Medienbildung) kot ga razume Jörissen (2010), je na medijske strukture osredotočen proces. Njegova teorija temelji na strukturalistični teoriji (Marotzki 1990), ki izobraževanje razume kot kompleksen proces. Medijska kompetenca (v slovenščini je v rabi izraz medijska pismenost) pa je rezultat medijskega izobraževanja. Izraz medijska kompetenca opisuje stanje, dosežen nivo, in je vezan na določen subjekt. Jörissen (2009, 2010) poudarja, da medijskega izobraževanja ne smemo razumeti le v smislu pedagoških aktivnosti v procesu izobraževanja. Na zadostuje »šolsko medijsko izobraževanje«, kot ga opredeljujeta Aufenanger (2000) in Marotzki (2004). Medijsko izobraževanje se osredotoča na celoten izobraževalni sistem, termin je zato treba razumeti širše, saj opisuje medijsko izobraževanje v najširšem obsegu (od individualnega učenja do področij specialne didaktike in informatike). Jörissen trdi, da je vzgoja za medije zgolj podpomenka medijskega izobraževanja. Medijska kompetenca oz. medijska pismenost pa je njegov cilj oz. rezultat (Jörissen 2009, 2010).

4.2 Medijska pedagogika

»Medijska pedagogika je nadrejeni pojem vseh pedagoških aktivnosti z mediji v teoriji in praksi,« trdi Dieter Baacke (1997, 4), starosta raziskovanja medijske pedagogike v nemško govorečem prostoru. Didaktika medijev in vzgoja za medije sta torej aspekta medijske pedagogike (prav tam).

Izraz je v slovenščini uporabljen redko, vendar ga zaradi širine (saj vključuje medijsko didaktiko) ne moremo enačiti z izrazom medijsko opismenjevanje.

4.3 Medijska didaktika

V nemško govorečem prostoru je za učenje/poučevanje z uporabo medijev oz. medijsko podporo pouka v rabi izraz Mediendidaktik tj. medijska didaktika. Ta je po tradicionalnem razumevanju področje znotraj medijske pedagogike (Baacke 1997, 4). Novejši raziskovalci medijskega izobraževanja pa takšno uvrstitev kritizirajo.

Jörissen (2010) se sprašuje, ali je medijska didaktika upravičeno uvrščena k medijski pedagogiki, saj obsega vsakršno učenje oz. poučevanje z mediji; torej tudi učenje povsem nemedijskih vsebin, pri katerem so mediji le orodje. Le ko se z določenimi mediji učimo (ali poučujemo) o teh istih medijih, pride do preseka, kjer omenjeni proces lahko z gotovostjo uvrstimo k medijski pedagogiki.

4.3.1 Specialna didaktika

Posebej izpostavljam specialno didaktiko medijev, pod katero razumem ustrezno izobraževanje kadra, ki bo poučeval vzgojo za medije. Medijska izobrazba (poleg nje še: pedagoška znanja, splošna razgledanost in spremljanje aktualnega družbeno-političnega dogajanja ...) je namreč ključnega pomena za kakovostno izvajanje vzgoje za medije (Weberhofer 2008).

4.4 Medijska pismenost in vzgoja za medije

Medijska pismenost je zmožnost dostopa, analize, ocene in proizvodnje medijskih sporočil v najrazličnejših oblikah in z uporabo mnogih tehnologij (prim. Erjavec 2009, 25).

Vzgoja za medije pa je pedagoški projekt uresničevanja cilja medijske pismenosti ali drugače: učno-vzgojni proces medijskega opismenjevanja (Erjavec 2005).

4.4.1 Kritično-reflektivna in produktivna vzgoja za medije

Manca Košir (2003, 214–215) utemelji dve ravni vzgoje za medije – reflektivno in produktivno. Vzgoja za medije torej ni le vzgoja z mediji (medijska podpora pouka), pač pa gre za doseganje medijske pismenosti učencev, tako da spodbujamo impresijo in razmislek o medijskih vsebinah in oblikah, predvsem pa jih učimo »kritičnosti do ponujenih medijskih izdelkov, do kanalov, ki jih posredujejo, in do lastnikov, ki jih plačujejo (in narekujejo) (Košir 2003, 215)«. Opisano je reflektivna raven vzgoje za medije, pod produktivno pa Košir (prav tam) razume učenje »branja« in »pisanja« medijskega jezika, tako da učenci prek igre ustvarjajo podobe za medijska občila. Gre torej za uporabo medijske didaktike pri vzgoji za medije. Razdelitev natančneje ponazarja preglednica 4.1.

Preglednica 4.1: Dve ravni vzgoje za medije.

Reflektivna	Produktivna
<p>impresija</p> <p>gledanje, poslušanje, spremljanje doživljajskega toka pri sebi in drugih (občinstvu)</p>	<p>ekspresija</p> <p>pišejo članke, rišejo stripe in oglase, govorijo, recitirajo, pojejo, plešejo</p>
<p>interpretacija</p> <p>pogovor o medijskih besedilih, analiza sporočila, strukturne oblike (jezika), razmislek o ekonomskih in političnih ter organizacijskih razsežnostih</p>	<p>oblikovanje</p> <p>delajo plakate, fotografije, montirajo video in filmske izdelke, mešajo glasbo in govor za radio</p>
<p>komunikacija</p> <p>diskusija o TV-programih, radijskih oddajah, časopisih, kritika, argumentacija, primerjanje, ideje : kako drugače?</p>	<p>komunikacija</p> <p>skupaj urejajo časopis, pripravijo radijske in TV-oddaje, video in foto album</p>

Vir: Košir (2003, 215).

Leta 2011 lahko zgornji preglednici dodamo še aktivnosti, ki jih prinašajo novi mediji: sodelovanje v spletnih forumih, ustvarjanje spletnih strani, analizo družabnih omrežij, forumov, blogov, analizo spletnih medijskih objav v virtualnih izdajah klasičnih medijev, uporabo različnih tablic za dostop do informacij ...

Medijska pismenost mora »v svoj koncept dostopa, analize, ocene in ustvarjanja medijskih sporočil vključiti vse medije, ki ponujajo interpretacijo kompleksnih, medijsko posredovanih simboličnih besedil, objavljenih v komunikacijskih mrežah in osnovno znanje o širokem družbenem, kulturnem, ekonomskem, političnem in zgodovinskem kontekstu, v katerem mediji ustvarjajo (Erjavec 2009, 32)«.

Zgornja razdelitev vključuje produktivno raven vzgoje za medije oz. ustvarjanje simbolične medijske vsebine, kar pa ni značilno za vse definicije medijske pismenosti. Strinjam se z Erjavčev (Hobbs in Sefton-Green v Erjavec 2009), ki navaja, da »otroci bolje razumejo konvencije in vrednote profesionalno ustvarjenega gradiva, če so se sami preizkusili v ustvarjanju simboličnih medijskih besedil.« Našteje tri ključne argumente za ustvarjanje medijske vsebine:

Pedagoški argument pravi, da se učenci najboljše naučijo o medijih tako, da ustvarjajo medijsko vsebino; zaposlitveni argument pravi, da ljudje z medijskimi spretnostmi lažje dobijo delo v vedno večjem informacijskem sektorju; argument kulturne politike pa pravi, da imajo državljani pravico do samoreprezentacije in kulturne participacije (prav tam).

Naštetim argumentom (prav tam) dodaja še možnost uporabe iste tehnologije za ustvarjanje in prejemanje medijskih sporočil, saj nam informacijsko-komunikacijska tehnologija omogoča delo s profesionalnim orodjem.

Vsakdo je torej lahko medijski producent. S tem dejstvom se znanje, ki ga je doslej prinašala vzgoja za medije, spremeni. Tradicionalno vzgoja za medije uči o načinih dela in posledicah odbiralcev, ki so se postavili med producente in porabnike medijskih vsebin. Danes pa spoznavamo drugačne filtre in odbiralce, zato v času, ko lahko vsak ustvarja in posreduje vsebine na internetu, prepoznavamo potrebo po prenovi vzgoje za medije oz. redefiniciji medijske pismenosti (Erjavec 2009).

Erjavčeva (prav tam) ugotavlja, da za novo definicijo medijske pismenosti potrebujemo raziskave, ki bi nam nudile podatke o novih spretnostih, znanju in praksah, ki jih potrebuje uporabnik novih medijev za smiselno uporabo novih tehnologij. Predvsem

pa manjka analiza novega medijskega okolja v smislu analize teksta, tehnologije in kulturnih oblik.

Kakorkoli že je medijska pismenost definirana, vedno mora biti dinamična, odprta za spremembe in prilagodljiva (Evropska komisija 2009, 23) ter seveda kritična.

Kritičnost, kljub drastičnim spremembam medijev, ostaja nenadomestljiva komponenta vzgoje za medije in medijske pismenosti. Govorimo o kritični vzgoji za medije oz. kritični medijski pismenosti, ki mora, kot trdi Erjavčeva (2009, 2010), temeljiti na širokem in celostnem znanju o družbenem, kulturnem, ekonomskem, političnem in zgodovinskem kontekstu, v katerem mediji ustvarjajo. Tehnične spretnosti ne zadostujejo. Učenci se morajo zavedati svojega družbeno-zgodovinskega položaja in vloge medijev v družbi. S temi znanji bo podprt razvoj mladostnika, ki bo znal ocenjevati kakovost medijskih podob in idej, razumel bo delovanje globalnih medijev in postal kritičen, dejaven, odgovoren državljan.

Komisarka EU Viviane Reding je o pomenu medijske pismenosti zapisala:

V digitalni dobi je medijska pismenost ključnega pomena za doseganje polnega, aktivnega državljanstva. Tradicionalna pismenost, torej sposobnost branja in pisanja, v današnjem času ne zadostuje več. Ljudje se morajo bolje zavedati možnosti, kako se lahko učinkovito izražajo in si razlagajo sporočila drugih, zlasti pri uporabi spletnih dnevnikov, iskalnikov ali oglaševanja. Vsi, stari in mladi, se moramo spopasti z novim digitalnim svetom, v katerem živimo. Stalno informiranje in izobraževanje sta zato pomembnejša kot predpisi (Reading 2007).

Avtorji študije o kriterijih ocenjevanja nivojev medijske pismenosti, ki jo je izvedla Evropska komisija (prim. Evropska komisija 2009, 9), poudarjajo pomen kritičnega razumevanja medijev za razvoj aktivnega in odgovornega državljanstva – nizko udeležbo na evropskih volitvah pripisujejo tudi medijski nepismenosti prebivalcev EU, ki poplave informacij v medijih ne znajo izkoristiti sebi v prid. Trdijo, da državljani Unije potrebujejo več znanja, da bodo sposobni razumeti medijsko poplavo in manipulacijo (prav tam).

Za razliko od informacijske pismenosti (IKT-pismenost), ki »izhaja iz prepričanja, da posameznik ali posameznica za učinkovito rabo informacijskih virov potrebuje

praktično znanje, pridobljeno ob pomoči rabe medijske tehnologije» (Erjavec 2010, 159), pa kritična medijska pismenost vključuje tudi kritično analizo in refleksijo, ki nadgrajujeta uporabniško dimenzijo vzgoje za medije. Kritična vzgoja za medije učencu ponudi razvoj veščin, ki mu bodo pomagale, da se bo lažje aktivno in kompetentno vključil v družbeno življenje (Erjavec 2010).

Ogrodje kritične vzgoje za medije temelji na teoriji idejnega vodje medijskega opismenjevanja v Veliki Britaniji Lena Mastermana (Masterman 1994, 53–57), ki je izpostavil sedem ključnih konceptov kritične vzgoje za medije. Dodatno sta jih poglobila Kellner in Share (Kellner in Share v Erjavec 2010). Erjavčeva (2010, 163–166) njihove ugotovitve strne v pet konceptov, ki predstavljajo skelet kritične vzgoje za medije.

- **Princip netransparentnosti: vsi mediji so »konstruirani«.** Mediji niso zrcalo sveta, a svoja sporočila predstavljajo kot neproblematična in transparentna. Zavedati se moramo, da so njihova sporočila oblikovana v ustvarjalnem procesu, torej konstruirana. Pri poučevanju vzgoje za medije je treba najprej demistificirati medijska sporočila in pojasniti vlogo reprezentiranega sporočila.
- **Kode in konvencije: medijska sporočila so konstruirana z rabo ustvarjalnega jezika, ki ima svoja lastna pravila.** Cilj vzgoje za medije je pomagati učencem razlikovati med denotacijo (dobesednim pomenom) in konotacijo (bolj asociativnim, subjektivnim pomenom, ki temelji na ideoloških in kulturnih kodah).
- **Razšifriranje medijskih sporočil: različni ljudje na različne načine interpretirajo medijska sporočila.** Občinstvo ni zgolj pasiven sprejemnik medijskih tekstov, vendar določena sporočila težko razvozla (Hooks v Erjavec, 2010). Strinjam se s Hallom (1980), ki trdi, da obstaja razlika med producentovim šifriranjem medijskega teksta in prejemnikovim razšifriranjem. Občinstvo je torej sposobno ustvarjanja pomena, medijsko besedilo lahko razšifrira na svoj način – razume po svoje. Kritična analiza je ključen sestavni del medijskega izobraževanja, saj omogoča prepoznavanje preferenčnih pomenov medijskih tekstov.
- **Vsebina in sporočilo: mediji posredujejo svoje vrednote in poglede.** Medijska sporočila zaradi subjektivne narave vsake komunikacije, torej tudi medijske, ne morejo biti objektivna. Pri učencih je treba vzbuditi dvom o ideologiji, (ne)pristranskosti in konotaciji jasnih in prikritih reprezentacij. Kljub temu pa

medijskih sporočil ne smemo vnaprej obsojati, saj vključujejo tudi povsem pozitivne reprezentacije – kritična vzgoja za medije ni vnaprej odklonilna do medijev, ki jih je možno uporabiti tudi družbeno koristno.

- **Motivacija: ključna motivacija delovanja medijev sta moč in dobiček.** Učenci pogosto mislijo, da je vloga medijev le informirati oz. zabavati, pri tem pa imajo malo znanja o ekonomski strukturi in motivih delovanja medijev. Poznavanje narave medijskih podjetij je za učenca nujno, saj le s tem znanjem lahko ovrednotijo medijske produkte.

5 Šolska sistema Avstrije in Slovenije

V naslednjem poglavju bom na kratko opisno in shematično predstavila šolska sistema Avstrije in Slovenije, ki po evropskih raziskavah oba veljata za učinkovita. Med prebivalci, starimi od 25 do 64 let, jih je imelo v Sloveniji leta 2006 vsaj srednješolsko izobrazbo 81,6 %, v Avstriji pa 80,3 %. Obe državi sta uvrščeni visoko nad evropsko povprečje, ki je 69,7 % (Ministrstvo za šolstvo in šport 2007, 21).

Pojasnila bom tudi način pridobivanja pedagoške izobrazbe na vseh stopnjah izobraževanja, saj so ti podatki pomembni za primerjalno analizo vzgoje za medije obeh držav.

5.1 Avstrijski šolski sistem

Vzgojno-izobraževalni sistem sestavljajo:

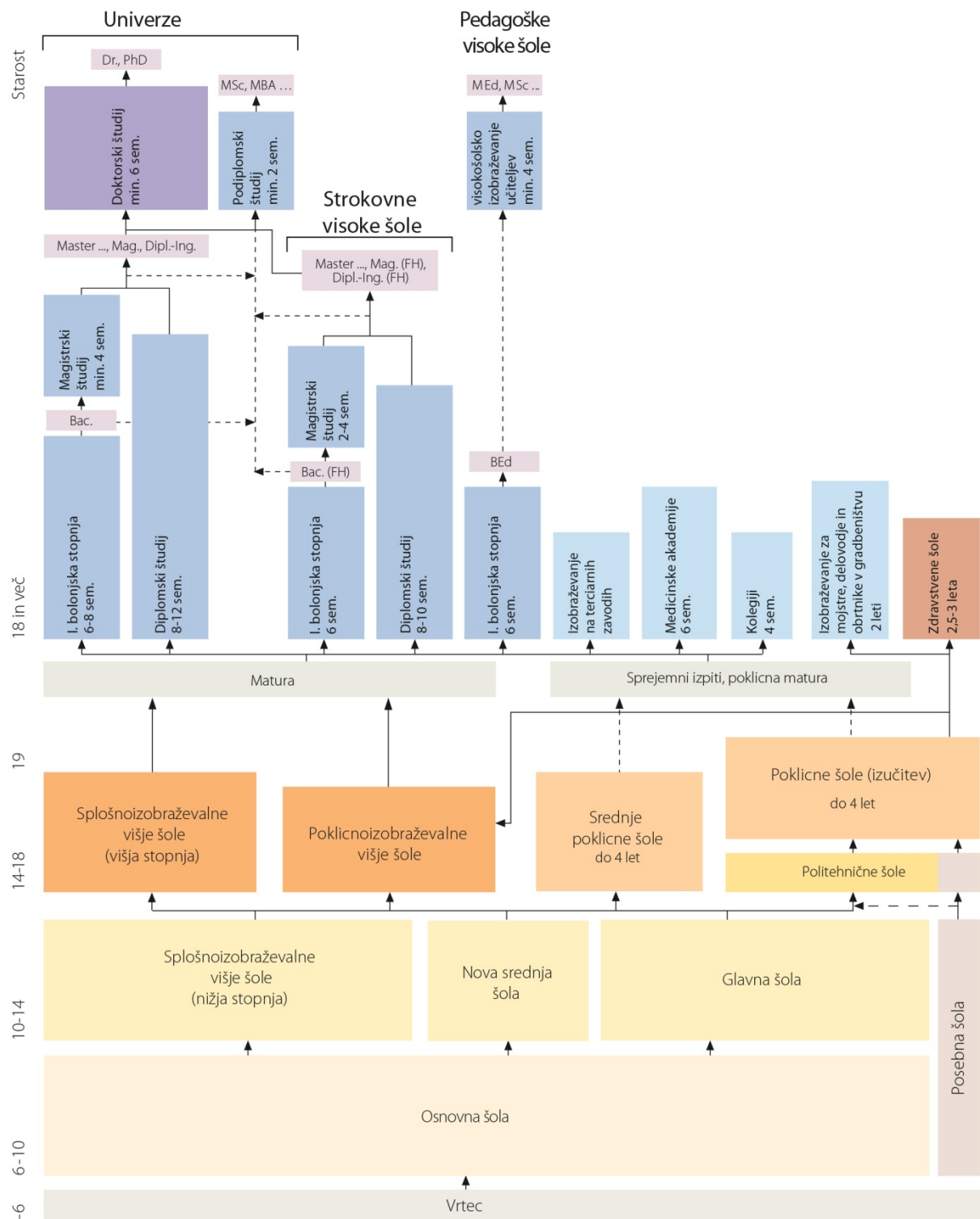
- predšolska vzgoja,
- osnovnošolsko izobraževanje,
- srednješolsko in višješolsko izobraževanje,
- poklicno izobraževanje
- izobraževanje na kolegijih,
- univerzitetno izobraževanje,
- izobraževanje vzgojiteljev in učiteljev.

Razvit je tudi sistem izobraževanja odraslih in oseb s posebnimi potrebami.

V Zvezni republiki Avstriji je za izobraževanje odgovorno Zvezno ministrstvo za pouk, umetnost in kulturo (vključno z izobraževanjem učiteljev in vzgojiteljev ter izobraževanjem odraslih). Za visokošolsko izobraževanje pa je odgovorno Zvezno ministrstvo za znanost in raziskovanje.

Avstrijski izobraževalni sistem je jasno predstavljen v sledeči shemi, iz katerega je razvidna dolžina trajanja posameznih ravni izobraževanja in možnost prehodov med njimi.

Shema 5.1: Avstrijski šolski sistem.

Vir: Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur.

Predšolska vzgoja

Obiskovanje vrtca v Avstriji ni obvezno, vendar ga obiskuje večina otrok, starih do šest let. Vrtce v Avstriji upravljajo posamezne zvezne dežele, namen vrtca je priprava otrok na šolo in varstvo ter razbremenitev staršev med delovnim časom.

Osnovnošolsko izobraževanje

Od šestega do desetega leta so otroci v osnovni šoli (Volksschule), kjer osvojijo osnovna znanja in veščine. Otroci naj bi tu pridobili osnovne socialne, čustvene, motorične in intelektualne veščine (prim. Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur).

Srednješolsko in višješolsko izobraževanje

Po končani osnovni šoli se otroci ločijo. Na voljo imajo tri možnosti nadaljnega obveznega izobraževanja:

- Hauptschule («glavna šola» je splošna različica nižje srednje šole, ki nudi učencem temeljno splošno izobrazbo in jih pripravi na poklicno življenje oz. opogumi za nadaljevanje izobraževanja na srednjih in višjih šolah),
- Allgemein bildende höhere Schulen – Unterstufe (splošnoizobraževalne višje šole – oblika nižje gimnazije, kjer za razliko od Hauptschule poteka klasično in v nadaljnji študij usmerjeno izobraževanje),
- Neue Mittelschule – nova srednja šola.

Novost v nižjem srednješolskem izobraževanju so Nove srednje šole (Neue Mittelschulen). Pouk v njih je osredotočen na otroka, z novimi pedagoškimi koncepti postane učenje zabavno, individualni potencial učencev pa je učinkoviteje izkoriščen. Šolske aktivnosti se odvijajo v prijetnem okolju in so razporejene skozi ves dan, pouk soustvarjajo zunanji strokovnjaki, spodbuja se ustvarjalnost, športna aktivnost, sposobnost uporabe novih tehnologij, vzgaja pa kritičnega in za družbene razlike dojemljivega posameznika. Ključnega pomena je, da se naučeno znanje aplicira v vsakdan posameznega učenca.

Dijaki lahko po zaključeni kateri koli od naštetih šol nadaljujejo splošno, v nadaljnji študij usmerjeno izobraževanje, izobraževanje na višji stopnji splošnoizobraževalne višje šole (Allgemein bildende höhere Schulen – Oberstufe), ki se zaključijo z maturo.

Izberejo lahko tudi izobraževanje na višjih poklicno izobraževalnih šolah (Berufsbildende höhere Schulen), na katerih dijaki prav tako kot na splošnih srednjih šolah dosežejo nivo A. Na teh petletnih šolah se dijaki naučijo poslovanja, tehničnih strok ...

Tretja možnost so poklicne šole.

Poklicno izobraževanje

Poklicno izobraževanje sestavljajo tri vrste šol:

- srednje poklicne šole (Berufsbildende mittlere Schulen),
- politehniške šole (Polytechnische Schulen izvajajo enoletne programe za učence, ki se želijo po zaključenem obveznem izobraževanju izučiti določenega poklica),
- poklicne šole (poklicno usmerjeno šolanje, s katerim dijaki dosežejo nivo B, traja od dveh do štirih let).

Kar 42 % mladih se po končanem obveznem devetletnem šolanju odloči za eno od oblik poklicnega izobraževanja. Šole poklicnega izobraževanja naj bi jim poleg praktičnih veščin zagotovile tako strokovno teoretsko znanje, kot tudi okrepile splošno razgledanost dijakov (Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur).

Kolegiji

T. i. kolegiji so ustanove, na katerih se vrši posrednješolsko strokovno izobraževanje, ki traja štiri do šest semestrov in se zaključijo z diplomskim izpitom. Absolventi tehničnih smeri dobijo po treh letih prakse naziv inženir. Prav tako se na posebnih kolegijih izobražujejo bodoči socialni pedagogi in vzgojitelji (prim. Berufsbildende Schulen).

Univerzitetno izobraževanje

Na avstrijskih javnih univerzah študira 274.000 mladih intelektualcev. Kar 88.000 jih je na dunajski univerzi, ki je bila ustanovljena leta 1365 in je najstarejša univerza v današnjem nemškem govornem in kulturnem prostoru, hkrati pa tudi ena največjih

univerz v srednji Evropi. Poleg Dunaja so univerzitetna mesta še: Gradec, Linz, Salzburg, Innsbruck in Celovec. Pomembne pa so tudi številne umetniške in medicinske univerze po državi (prim. Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung).

Izobraževanje učiteljev

Usposabljanje in izobraževanje učiteljev poteka na visokih pedagoških šolah, študenti naravoslovnih in družboslovnih znanosti pa lahko v okviru svojih študijev na drugi stopnji izberejo pedagoške smeri.

Sistem za izobraževanje učiteljev in pedagogov je leta 2011 v zaključni fazi prenove. Proces bo predvidoma sklenjen leta 2013, reformo izvajata Zvezno ministrstvo za znanost in raziskovanje ter Zvezno ministrstvo za pouk, umetnost in kulturo. Predlog prenove želi izobraževalne ustanove povezati in poenotiti ureditev šol, načrtovanje in razvoj programov, vzajemno priznavanje opravljenih obveznosti, priznavanje kompetenc, ki niso bile pridobljene med študijem itd. (Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur; Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung 2009).

5.2 Slovenski šolski sistem

Slovenski vzgojno-izobraževalni sistem sestavljajo:

- predšolska vzgoja,
- osnovnošolsko izobraževanje (obvezno izobraževanje),
- srednješolsko izobraževanje,
  - splošno,
  - poklicno, srednje strokovno in tehnično izobraževanje,
- višje strokovno izobraževanje,
- univerzitetno izobraževanje.

Razvit je tudi sistem izobraževanja odraslih.

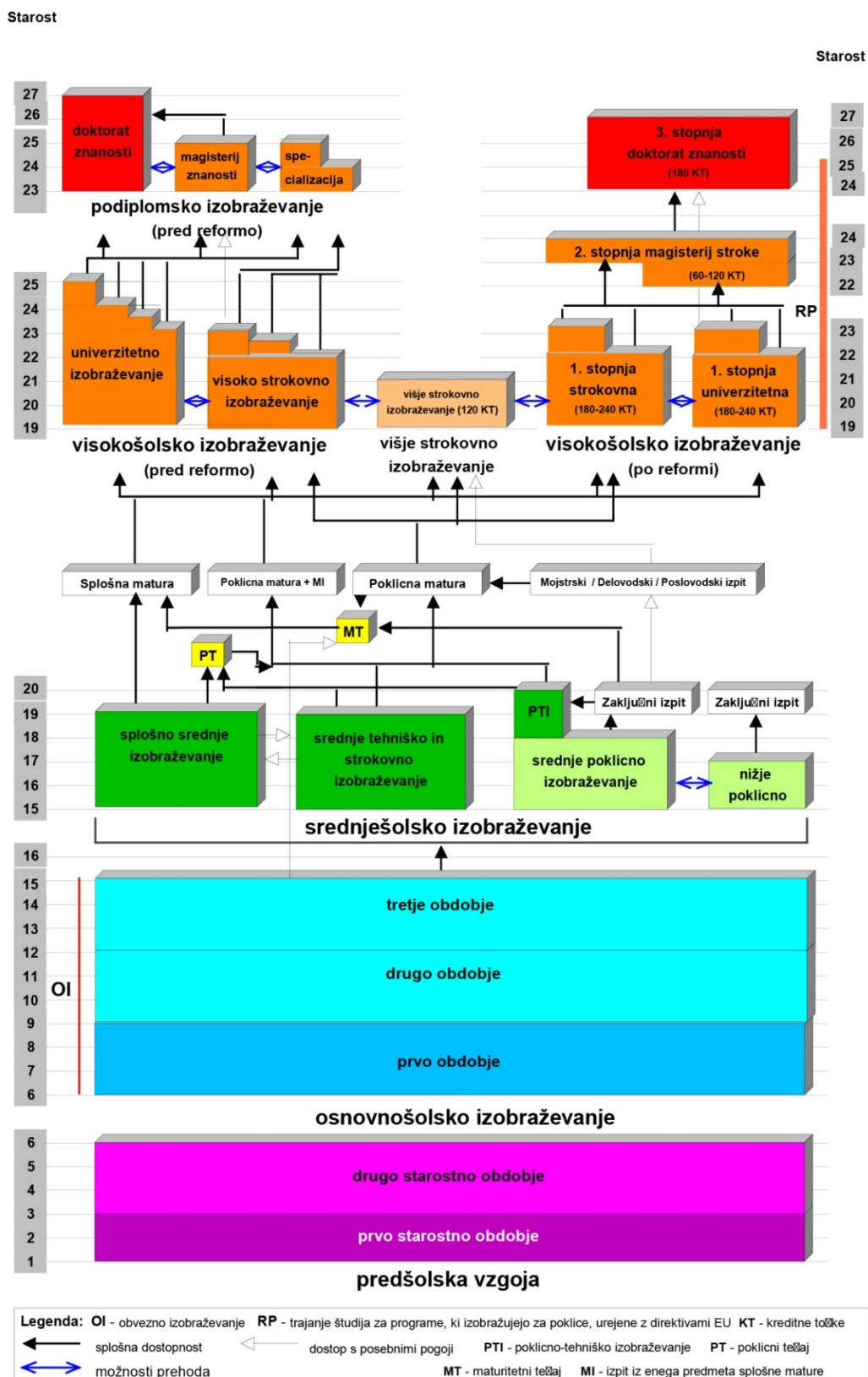
V Republiki Sloveniji je za predšolsko vzgojo, osnovnošolsko in srednješolsko ter višje strokovno izobraževanje odgovorno Ministrstvo za šolstvo in šport, za visokošolsko izobraževanje pa Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo.

Vzporedno z osnovnim in srednjim izobraževanjem poteka tudi glasbeno izobraževanje in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami.

Slovenski šolski sistem je jasno predstavljen v sledeči shemi, iz katere je razvidna dolžina trajanja posameznih ravni izobraževanja in možnost prehodov med njimi.

Shema 5.2: Slovenski šolski sistem.

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Predšolska vzgoja

V Sloveniji predšolska vzgoja ni obvezna. Izvajajo jo javni in zasebni vrtci, ki jih obiskujejo otroci od starosti 11 mesecev do vstopa v šolo. Vrtce ustanovljajo in financirajo občine, zasebni vrtec pa lahko ustanovi domača ali tuja pravna ali fizična oseba, ki izpolni pogoje za vpis v razvid izvajalcev javno veljavnih programov vzgoje in izobraževanja. Delež vključenosti v vrtce se povečuje, vključenih je že skoraj dve tretjini otrok ustreznih starosti (Ministrstvo za šolstvo in šport).

Osnovnošolsko izobraževanje

Od šolskega leta 2008/2009 obvezno osnovnošolsko izobraževanje poteka po programu devetletne osnovne šole. V prvi razred se vpišejo otroci, ki v tekočem koledarskem letu dopolnijo šest let. V prvem triletju je ocenjevanje opisno, v drugem in tretjem pa številčno. V tretjem triletju si učenci poleg obveznih predmetov izberejo dva izmed najmanj šestih izbirnih predmetov, ki jih mora ponuditi šola. Ob koncu drugega in tretjega obdobja se znanje učencev preverja z nacionalnim preverjanjem znanja, s katerim se preverjajo standardi znanja, določeni z učnim načrtom (Ministrstvo za šolstvo in šport).

Srednješolsko izobraževanje

Učenci po zaključeni obvezni osnovni šoli lahko nadaljujejo izobraževanje na srednji šoli. V srednje šole je vključenih 98 % populacije med 15. in 19. letom starosti.

Srednješolsko izobraževanje se deli na:

- splošno (oz. gimnazijsko, ki traja štiri leta, zaključi se z maturo),
- poklicno in srednje strokovno ter tehniško izobraževanje.

Nižje (triletni programi) in srednje tehniško izobraževanje ter srednje strokovno izobraževanje (štiriletni programi) omogočajo pridobitev ustreznega znanja, spretnosti in kompetenc za delo na določenem strokovnem področju, npr. osnove predšolske vzgoje (Ministrstvo za šolstvo in šport).

Višje strokovno izobraževanje

Višje strokovno izobraževanje ali kratko terciarno izobraževanje je dvoletno izobraževanje, ki je primerljivo s programi v drugih članicah EU (t. i. tertiary short cycle

education) in odgovarja na realne kadrovske potrebe gospodarstva (Ministrstvo za šolstvo in šport).

Univerzitetno izobraževanje

Visokošolsko oz. univerzitetno izobraževanje poteka na univerzah, na javnih in koncesioniranih samostojnih visokošolskih zavodih ter na nekoncesioniranih zasebnih zavodih. Na univerzah je izobraževanje urejeno po bolonjski reformi. Na štirih univerzah poteka izobraževanje na 48 fakultetah, treh akademijah in dveh visokih šolah. Izven univerz deluje še 26 samostojnih visokošolskih zavodov. Univerzitetno izobraževanje ima tri stopnje: primarno (diplomski študij), sekundarno (magistrski študij) in terciarno (doktorski študij). Poleg univerzitetnih programov lahko posameznik izbere tudi visokošolske strokovne programe, med katerimi je tudi program predšolske vzgoje, ki ga izvajajo tri slovenske pedagoške fakultete.

Na istih ustanovah poteka tudi izobraževanje učiteljev in ostalih pedagoških strokovnjakov (socialni, specialni pedagogi, andragogi ...). Študenti strokovnih dodiplomskih smeri, ki želijo postati učitelji, pa morajo po prvostopenjskem izobraževanju študij nadaljevati na drugi bolonjski stopnji, pedagoška smer (Ministrstvo za šolstvo in šport 2007 in Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo).

5.3 Primerjava sistemov

Ureditev predšolske vzgoje je v obeh sistemih enaka, tudi prva leta obveznega izobraževanja se bistveno ne razlikujejo. Ključna razlika nastane pri prehodu na srednješolsko izobraževanje, ki se v Avstriji začne že z 10. letom, ko otroke ločijo. Nekateri nadaljujejo izobraževanje na t. i. glavnih šolah, drugi na začetni stopnji splošne višje šole, novost v šolskem sistemu pa so t. i. nove srednje šole, ki s sodobnimi pristopi poskušajo okrepiti zanimanja vsakega posameznega učenca in mu ponuditi široko paleto znanj in izbir. Z zaključkom ene od treh naštetih šol se zaključi tudi obvezno izobraževanje učenca.

V Sloveniji obvezno izobraževanje traja devet let, izvajajo ga osnovne šole, kjer je izobraževalni program razdeljen v tri sklope – triletja. Nivo osvojenih znanj je po zaključeni slovenski osnovni šoli primerljiv z zaključenimi srednjimi šolami v Avstriji.

Po končani osnovni šoli se učenci v Sloveniji lahko vpišejo v nadaljnji študij usmerjenega splošnega izobraževanja (različni gimnazijski programi) ali se odločijo za programe poklicnega izobraževanja. Dijaki, ki želijo postati vzgojitelji v vrtcu, imajo na voljo vzgojiteljske programe (vzgojiteljska gimnazija, srednje vzgojiteljske šole ...).

V Avstriji pa imajo učenci možnost nadaljevati izobraževanje na višji stopnji splošne višje šole (Allgemeinbildende höhere Schule (Oberstufe)) ali na višjih poklicnih šolah, kjer pridobijo osnovna strokovna znanja in hkrati osvojijo nivo A (prav tako kot po zaključeni višji stopnji višje šole). Te strokovne višje šole so primerljive s strokovnimi gimnazijskimi programi v Sloveniji.

V obeh državah pa lahko učenci po zaključenem obveznem šolanju izobraževanje nadaljujejo tudi na nižjih poklicnih šolah.

Tudi v terciarnem izobraževanju je sistem obeh držav primerljiv. Višjo strokovno izobrazbo študenti pridobijo, če se vpišejo na strokovne izobraževalne programe višjih (poklicnih) šol. Študenti pri večini programov dobijo naziv inženir. V Avstriji obstaja še posrednješolska oblika izobraževanja, ki jo izvajajo kolegiji – na teh ustanovah poteka tudi izobraževanje predšolske vzgoje in socialne pedagogike.

Univerzitetno izobraževanje je po bolonjski reformi v obeh državah razdeljeno v tri stopnje: primarno (dodiplomski študij), sekundarno (magistrski študij) in terciarno (doktorski študij).

Učitelji se izobražujejo na pedagoških fakultetah in v sklopu svojih strok, če si na drugi stopnji izobraževanja izberejo pedagoško usmeritev.

6 Medijska pismenost v Evropski uniji

Tehnološki razvoj bogati življenja prebivalcev EU, vendar nove tehnologije prinašajo tudi nove izzive, eden ključnih je ureditev položaja medijske pismenosti in njeno spodbujanje v državah članicah.

Problematiko medijske pismenosti so doslej obravnavali Evropski parlament, Evropski svet, predvsem pa Evropska komisija, pri kateri deluje Direktorat za informacijsko družbo in medije. Aktivnosti organov EU so številne in med seboj močno prepletene. Veliko je tudi dokumentov in aktov, kjer je eksplicitno navedena medijska pismenost.

Pri Evropski komisiji deluje skupina strokovnjakov, ki proučuje področje medijskega opismenjevanja. Pod njenim okriljem so bile izvedene številne raziskave s ciljem identifikacije obstoječih in možnih pristopov k medijski pismenosti v državah članicah, analize primerov dobrih praks, vsebinske delavnice ... Komisija je od novembra 2000 zagotovila 3,5 milijona evrov, s katerimi je podprla 30 projektov s področja medijske pismenosti. Aktivno se z medijsko pismenostjo v državah članicah ukvarja tudi Svet EU, ki s svojimi iniciativami, študijami in forumi dopolnjuje delovanje komisije (prim. Study on the Current Trends and Approches to Medya Literacy in Europe. Country Profile EUROPE).

Izmed številnih definicij je osnova medijski politiki Unije že omenjena definicija (Hobbs v Košir 2003), ki opredeli medijsko pismenost kot zmožnost dostopa, analize, ocene in proizvodnje medijskih sporočil v najrazličnejših oblikah in z uporabo tako tradicionalnih medijev kot novih tehnologij (prim. Evropska komisija 2009). Kot cilj medijske pismenosti je navedeno (prav tam) povečanje zavedanja vseh oblik medijskih sporočil, s katerimi se srečujemo vsak dan. Medijska pismenost naj bi pomagala Evropejcem prepoznati, kako mediji izbirajo vsebine, spodbujajo popularno kulturo in vplivajo na naše osebne izbire. Spodbudila naj bi njihovo kritično mišljenje in kreativnost ter jih usposobila za kritične porabnike in producente informacij. Do medijskega izobraževanja je upravičen vsak človek na svetu, saj je le-to osnova svobodi izražanja in informiranosti ter tvorbi in obstanku demokracije (prav tam).

Dostopnost medijev prebivalcem EU je zelo neenotna, prebivalci zahodnih držav članic imajo načeloma boljšo oskrbo z mediji kot prebivalci držav vzhodne Evrope.

97 % evropskih gospodinjstev ima najmanj en televizor, dostop do interneta 41 % gospodinjstev (od tega 15 % širokopasovni dostop), 15 % pa dostop do stacionarnega ali/in mobilnega telefona (Study on the Current Trends and Approches to Medya Literacy in Europe. Country Profile EUROPE).

V Avstriji ima 99 % gospodinjstev najmanj en televizor in dostop do stacionarnega ali/in mobilnega telefona. 52 % gospodinjstev ima dostop do interneta (Study on the Current Trends and Approches to Medya Literacy in Europe. Country Profile AUSTRIA).

V Sloveniji ima 98 % gospodinjstev najmanj en televizor in dostop do stacionarnega ali/in mobilnega telefona. 59 % gospodinjstev ima dostop do interneta (Study on the Current Trends and Approches to Medya Literacy in Europe. Country Profile SLOVENIA).

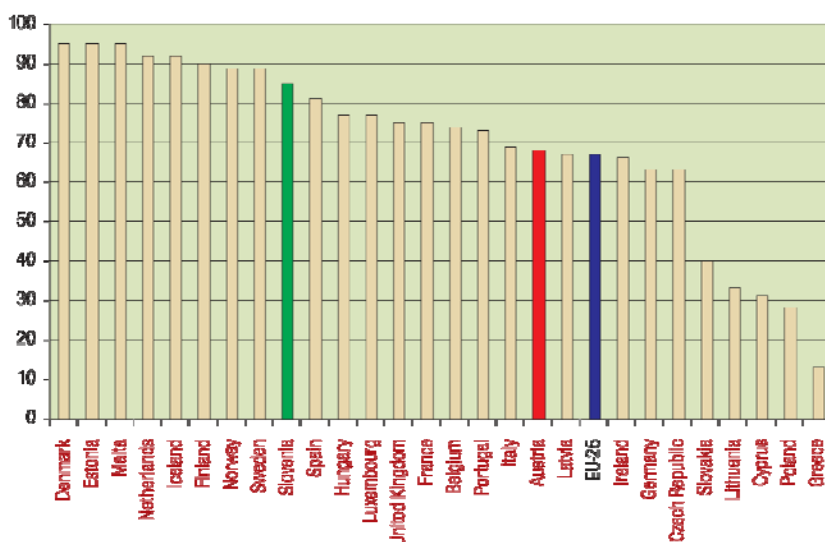
Kljub temu da so nove tehnologije spremenile način uporabe medijev, ostaja televizija v EU najbolj uporabljen informacijski vir.

Delno gre takšno razdelitev pripisati tudi problemu t. i. digitalne delitve EU, saj se dostop do novih medijev v Uniji regionalno zelo razlikuje, zapostavljeno je podeželje in odročnejši predeli. Takšna situacija zbuja strah, da se bo digitalna delitev Unije še poglobila (Evropski parlament 2008a).

»Evropska politika mora preprečiti širitev digitalne delitve z izgradnjo informacijske in komunikacijske infrastrukture, predvsem pa zagotoviti širokopasovni dostop do interneta tudi na manj dostopnih območjih. /.../ Vsak Evropejec mora imeti možnost uporabe ugodnega širokopasovnega dostopa do interneta (prav tam).«

Zgolj kot ponazoritev zapisanemu dodajam graf 6.1, ki prikazuje delež šol s širokopasovnim dostopom do interneta v Evropi leta 2006.

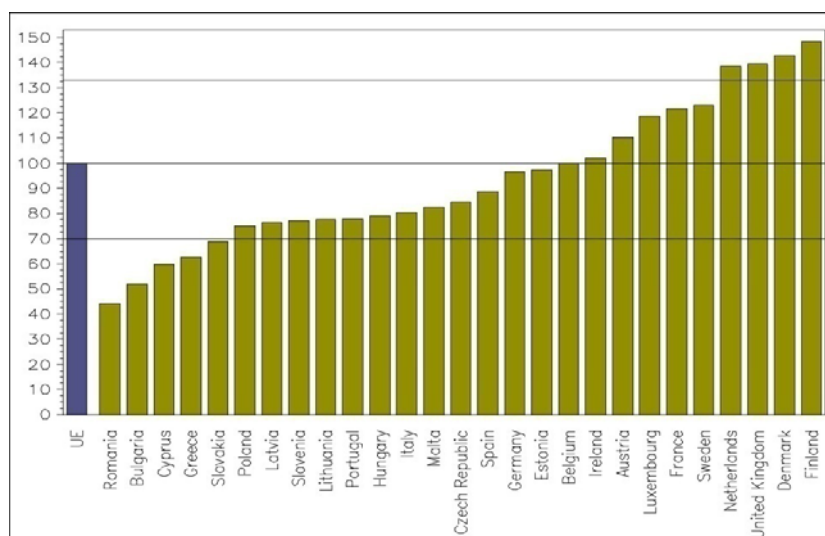
Graf 6.1: Delež šol s širokopasovnim dostopom do interneta v Evropi.

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport (2007, 28).

Vpogled v medijsko pismenost Evropejcev ponujajo tudi raziskave Evropske komisije. Individualne kompetence posameznikov (uporaba medijev, sposobnost analize in ocene vsebin ter tehnične veščine za proizvodnjo medijskih sporočil v najrazličnejših oblikah in z uporabo tako tradicionalnih medijev kot novih tehnologij) in okoljski dejavniki (dostop, politika medijske pismenosti, vzgoja za medije ter soustvarjanje medijske industrije) so bili zajeti v raziskavi medijske pismenosti po državah članicah (Evropska komisija 2009).

Graf 6.1: Medijska pismenost v EU.

Vir: Evropska komisija (2009, 69).

Države, ki presegajo nivo 130, imajo medijsko pismenost visoko razvito (Finska, Danska, Velika Britanija in Nizozemska), države med 100 in 130 nadpovprečno, članice, uvrščene med 100 in 70, podpovprečno, tiste pod 70 pa imajo medijsko pismenost zelo slabo razvito. Avstrija je uvrščena na deveto mesto in je tako nad evropskim povprečjem (100). Slovenija je uvrščena slabše, in sicer na 20. mesto, s čimer je uvrščena precej pod evropsko povprečje.

Glede na rezultate naj bi bili avstrijski državljani torej bolj vešč uporabe medijev, vključno z informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami, bolje naj bi razumeli funkcije množičnih občil, pridobivanje in produkcija informacij pa naj bi jim omogočala aktivno družbeno interakcijo. Okolje v državi naj bi bilo zadosti spodbudno za razvoj medijske pismenosti, ki pa še ni sistematično urejena (prim. prav tam).

Medijska pismenost se dosega na različnih nivojih vzgoje in izobraževanja posameznika. Institucionalizirana vzgoja za medije ima pri tem pomembno vlogo. Tega se zaveda tudi Evropska komisija, ki v prizadevanju za izboljšanje medijske pismenosti v Uniji trdi, da je ključna vloga vzgoje za medije prav vzgoja medijsko pismenih državljanov (prav tam).

7 Vključevanje vzgoje za medije v kurikulum

V času novih tehnologij postaja potreba po medijski pismenosti vse bolj očitna, vključitev vzgoje za medije v šolske sisteme pa nujna.

Unesco je leta 1982 sprejel Deklaracijo o vzgoji za medije, s katero je pozval politične in izobraževalne strukture k spodbujanju medijske pismenosti na vseh stopnjah, od vrtcev do univerze (Košir 2003, 209). Evropski parlament pa je decembra 2008 sprejel Resolucijo o medijski pismenosti (Evropski parlament 2008b). V dokumentu se zavzema, da uvrstitev vzgoje za medije v šolske sisteme članic postane prioriteta naloga EU.

Erjavčeva (2010, 157–158) trdi, da so »šole danes izgubile svoj informacijski in izobraževalni monopol, saj mediji omogočajo, da izobraževanje poteka tudi zunaj šolskih zidov. Zato se številne države trudijo, da bi šolski predmetnik prilagodile spremembam v okolju in učencem omogočile pripravljenost na svet, zasičen z mediji.« Prvi korak na tej poti je razširitev koncepta pismenosti, saj morajo učenci in učitelji v informacijski družbi poleg klasičnega branja in pisanja razviti tudi medijsko pismenost. Šolske avtoritete morajo spoznati, da vsepovsod navzoča medijska kultura in dominanten položaj medijev v konstrukciji sodobnega vedenja zahtevata, da se v koncept pismenosti vključi medijsko pismenost, vzgojo za medije pa uvede kot pedagoški projekt uresničevanja medijske pismenosti v vsakodnevno šolsko prakso (prav tam).

Vzgoja za medije je v šolske sisteme lahko vključena na štiri načine (prim. Erjavec 2010, Masterman 1994):

- **Vzgoja za medije kot specializiran predmet**, ki je lahko obvezen ali izbiran. Največja težava takšnega vključevanja je izbira načina, ki bi učinkovito zaobjel vse, kar nam ponujajo mediji. Najpogosteje se tvorci učnih načrtov odločajo za tematske sklope (radio, televizija, tisk, novi mediji). Masterman (prav tam) pa predlaga takšno razdelitev:
  - a) teoretični okvir, ki učencem in učiteljem razjasni podobo tega raznolikega področja,

- b) temeljni koncepti in načela,
- c) značilen način oz. metode raziskovanja.

Žal pa je izbirni predmet pogosto obrobnega pomena, njihov položaj v kurikulumu je vedno znova redefiniran. Za ta predmet se odločajo učenci s slabšim učnim uspehom, ki predvidevajo, da bodo zlahka dobili visoke ocene (Eberhöfer 2008, 83).

- **Vzgoja za medije kot konstitutiven element, ki se poučuje v okviru že obstoječega uveljavljenega kurikuliranega predmeta.** Vzgoja za medije je torej poseben sklop znanj, ki se jih najpogosteje poučuje pri maternem jeziku. Takšen način je najpogostejša oblika vključitve medijskega izobraževanja v kurikulum. Pogosto je vzgoja za medije na tak način vključena tudi v pouk angleščine in literature.
- **Posamezni deli vzgoje za medije so vključeni v različne predmete.** Vzgoja za medije je vključena v celoten šolski predmetnik oz. v učni načrt tistih predmetov, ki so kakorkoli povezani z mediji. Takšen način Buckingham (2003, 89) imenuje kroskurikularnost. Učenci morajo razvijati kritičen odnos do medijev, kadarkoli so ti omenjeni ali uporabljeni. Možnosti za zanimivo podajanje vsebin vzgoje za medije nudijo predvsem: jeziki, zgodovina, glasba, zemljepis (Erjavec 2010).
- **Vzgoja za medije kot obšolska oz. prostočasna dejavnost.** To so različni krožki, ki potekajo na šoli v prostem času. Sem spadajo tudi ure podaljšanega bivanja.

Kateri model je najučinkovitejši?

Ne obstaja le en model, ki bi bistveno izstopal po učinkovitosti. Veliko je prednosti, ki jih lahko pripišemo uvedbi specializiranega in samostojnega predmeta. Specifične plati, pa tudi specifične pedagoške prijeme je vsekakor lažje zaobseči znotraj posebnega predmeta, ob pomoči katerega lahko disciplina vzgoja za medije vzpostavi svojo identiteto, se razvija in širi spoznanja, ima zagotovljene prostore, opremo in knjižnično gradivo za študij. Prav tako je pomembno, da si predmet pridobi primeren status in redno navzočnost v šoli.
/.../

Vsem argumentom v prid modela specializiranega samostojnega predmeta navkljub pa bo njegovo delovanje imelo le skromen učinek ali pa ne bo nobenega, če bodo njegovi vidiki in načela pri uporabi medijskih materialov v okviru pouka drugih predmetov prezrti ali celo diskreditirani (Erjavec 2010, 167).

8 Primerjalna analiza

Vzgojo za medije v Avstriji in Sloveniji bom primerjala na štirih ravneh, ki jih kot ključne za medijsko pismenost definira Evropska komisija (prim. Evropska komisija 2009):

- 1) vključenost vzgoje za medije v kurikulum,
- 2) usposabljanje učiteljev,
- 3) dodatne aktivnosti vzgoje za medije (dogodki, akcije, kampanje ...) in
- 4) viri (didaktični viri, študije, publikacije ...).

8.1 Vključenost vzgoje za medije v kurikulum

Najprej bom primerjala vključenost vzgoje za medije v učne načrte Slovenije in Avstrije. Učni načrti posredno usmerjajo poučevanje predmetov, zato je pomembno, kaj je v njih zapisano (Johansson 2000, 67).

Kljub temu, da analiza učnih načrtov ne daje vpogleda v dejansko dogajanje v učilnicah, pa z njo dobimo vpogled v pravila česa in na kakšen način naj bi se učenci pri določenem predmetu naučili (Eschenauer 1989, 17).

V učnih načrtih bom primerjala: način vključitve vzgoje za medije v šolski sistem po Mastermanu (2010), cilje, vsebine (predvsem vključenost novih medijev) ter didaktična izhodišča za poučevanje vzgoje za medije. Zanimalo me bo tudi, ali je predvideno vključevanje obeh dimenzij (produktivne in kritično-reflektivne) vzgoje za medije v pouk.

8.1.1 Način vključenosti

V Avstriji je v veljavi splošen dokument Medienerziehung Grundsatzertlass (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur 2001), ki določa vključevanje medijskega izobraževanja v pouk. Z njim vzgoja za medije ni omejena na konkreten predmet ali na določeno stopnjo izobraževanja. V dokumentu je zapisano, da je medijska pedagogika tako močno prepletena z vsemi ravnmi življenja, da mora biti vsaka pedagogika hkrati tudi medijska pedagogika. Gre za kroskurikularnost, tj. vključevanje vzgoje za medije v različne predmete na vseh ravneh izobraževanja.

V posameznih učnih načrtih je vzgoja za medije opredeljena kot učni princip (Unterrichtsprinzip), ki ga morajo kolikor mogoče strokovno uporabljati učitelji vseh predmetov.

Učni principi so izobraževalne in vzgojne naloge, ki jih ne moremo združiti v enem učnem predmetu. Le če so premišljeno in učinkovito vključene v več predmetov, je njihovo posredovanje učencem uspešno. Razumeti jih je treba kot vsebinske, metodološke in vzgojne zahteve (Lehrplan der Volksschule 2005, 6).

Dolžnost vsakega učitelja je, da vključi vzgojo za medije v svoje delo z učenci. To najučinkoviteje doseže s projektnim delom in drugimi metodami odprtega pouka (prav tam).

Vzgoja za medije in medijska pismenost sta, kot učni in didaktični princip, vključeni tudi v splošne dele učnih načrtov posameznih šol na vseh ravneh izobraževanja (Lehrplan der Volksschule (2005), Lehrplan der Hauptschule (2003), Lehrpläne der AHS-Unterstufe (2000), Lehrpläne der AHS-Oberstufe (2004), Lehrplan der Polytechnischen Schule (2008), Lehrpläne für Berufsbildendeschulen – Allgemeinebestimmungen (2010)). Prav tako ju najdemo v učnih načrtih posameznih predmetov, npr. kemije, biologije in ekologije, zgodovine in sociologije/političnega izobraževanja, geografije in gospodarstva, nemščine, tujih jezikov ...

Vzgoja za medije je v Avstriji prisotna tudi v dokumentu, ki okvirno opredeljuje predšolsko vzgojo v vseh zveznih deželah Bundesländerübergreifender BildungsRahmenPlan für elementare Bildungseinrichtungen in Österreich (Ämter der Landesregierungen der österreichischen Bundesländer in drugi 2009). V njem je med drugim zapisano:

Informacijske in komunikacijske tehnologije (digitalni mediji) določajo vsakdan odraslih in otrok, postali so tudi pomembno orodje družbene participacije. Sodobna osnovna izobrazba tako zajema tudi spodbujanje medijske pismenosti otroka. Medijska pismenost pri otroku omogoča čedalje večjo samostojno kritično uporabo različnih medijev. Ustvarjalno ukvarjanje z mediji in učenje o njih pa spodbuja raznoliko samostojno izražanje (prav tam).

V Sloveniji je izvajanje vzgoje za medije trenutno omejeno na osnovne šole, kjer imajo učenci v tretjem triletju možnost izbrati samostojen predmet Vzgoja za medije. Zanj je

pripravljen izčrpen učni načrt (Košir in drugi 2006), ki deli predmet v tri sklope: tisk, radio in televizija. Vsak sklop naj bi se izvajal eno leto zadnjega triletja. Učenci se za izbirni predmet Vzgoja za medije lahko odločijo vsako leto posebej in ga tako lahko obiskujejo eno, dve ali vsa tri leta. Predmet obsega 35 ur v šolskem letu, kar pomeni eno uro na teden.

Po podatkih Ministrstva za šolstvo ga izvajajo od deset do dvajset odstotkov vseh osnovnih šol v državi (Erjavec 2010, 168).

Hkrati naj bi bila vzgoja za medije vključena tudi v druge osnovnošolske predmete. Najintenzivnejše je kritična vzgoja za medije prisotna pri pouku Slovenščine, kjer je v učnem načrtu (Križaj Ortar in Bešter 2005, 11) za tretje triletje zapisano: »V okviru medijske vzgoje se učenci začnejo zavedati izpostavljenosti medijem, na katere naletijo vsak dan, in se usposobijo za kritično presojanje in vrednotenje njihovih izdelkov /.../.« V okviru slovenščine poteka tudi izbirni predmet Šolsko novinarstvo, ki se navezuje na Vzgojo za medije.

Medijsko opismenjevanje se aktivno vrši tudi pri predmetu Državljanstva vzgoja in etika. V učnem načrtu tega predmeta (Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport 2002) so kot splošni cilji predmeta navedene tudi sposobnosti za kritičnost do različnih avtoritet, medijev, skupin in organizacij ter sposobnosti za kritično razčlenjanje javnega govora, informacij in medijskih sporočil. Učni načrt Vzgoje za medije predvideva tudi medpredmetne povezave z zgodovino, likovno in glasbeno vzgojo ter tehniko in tehnologijo, vendar v učnih načrtih teh predmetov Vzgoja za medije med medpredmetnimi povezavami ni navedena, prav tako v njih niso omenjeni množični mediji. Spremljanje dogajanja v medijih pa je predvideno pri geografiji (Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport 2003).

Elemente medijske pismenosti sem zaman iskala v Kurikulumu za vrtce (Področna kurikularna komisija za vrtce 1999), prav tako so le redko omenjeni v učnih načrtih in katalogih znanja za srednje šole. Izjema je sociologija (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008c), kjer je posebno učno poglavje namenjeno množičnim medijem in komunikaciji. V učnih načrtih angleščine (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008a) in nemščine (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008b), pa je vzgoja za medije vključena v medpredmetne povezave.

8.1.2 Opredelitev ciljev in tem (vključenost novih medijev) ter didaktična priporočila

V avstrijskih učnih načrtih (prim. Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur 2001) je vzgoja za medije izčrpno definirana, njeni cilji so zastavljeni na štirih nivojih, prek katerih naj bi se dosegala medijska pismenost. To so: uporaba medijev, komunikacija z mediji in prek medijev, mediji kot gospodarski faktor oz. množični mediji kot institucija (poudarjen je tudi političnoizobraževalni vidik vzgoje za medije) ter samostojno medijsko ustvarjanje. Vsaka od ravni je obsežno opisana, v besedilu najdemo teme, njihov izbor pa je utemeljen z aktualno družbeno oz. medijsko situacijo. Grundtasterlass poleg tradicionalnih množičnih medijev poudarja nove medije. Ti so vključeni v vsa poglavja, od uvoda, zastavljenih ciljev pa do primerov vključevanja vzgoje za medije v posamezne predmete. Razumljeni so kot nov izziv kritične vzgoje za medije, saj otroke in mlade močno zaznamujejo. Nove tehnologije vsakomur omogočajo širjenje sporočil in imajo številne učinke na družbo, zaradi tega so predmet kritične refleksije vzgoje za medije (prav tam).

Didaktična priporočila za vključevanje vzgoje za medije v pouk so v Grundsatzterlassu deloma razpršena po dokumentu (v obliki okvirčkov bralec dobi različne didaktične namige), na koncu dokumenta pa najdemo obsežen opis primerov vključevanja medijskih vsebin v obvezno izobraževanje, izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, srednješolsko izobraževanje in programe politehniških in poklicnih šol. Izčrpno so opisane tudi ideje za medpredmetno sodelovanje na projektnem delu.

V slovenskem učnem načrtu Vzgoje za medije (Košir in drugi 2006) je predmet tako vsebinsko kot tudi izvedbeno izčrpno opredeljen. Cilji so zajeti v tabelah, ki predstavljajo osrednji del dokumenta (11 od 19 strani). Avtorice ločijo splošne in operativne cilje predmeta, ki jih določijo glede na učne vsebine oz. teme in standarde znanja. Za vsak cilj zapišejo še didaktična priporočila – konkretne dejavnosti, ki jih učitelj lahko uporabi pri pouku, splošna specialnodidaktična priporočila pa so strnjena v zadnjem poglavju učnega načrta.

Tabele so razdeljene v tri tematsko zaokrožene sklope glede na teme: tisk, radio in televizija (delno internet). Vsebine enoletnih sklopov se medsebojno dopolnjujejo, delno pa tudi ponavljajo. Pouk se tako začne s splošnimi skupnimi temami: skupne

značilnosti medijev, nastanek, razvoj množičnih medijev. V vseh treh sklopih so prisotni tudi: konstrukcija medijske realnosti, oglaševanje in propaganda, novinarska etika, kako postati kritični medijski posameznik ...

Nekaj primerov tem po sklopih:

- tisk: nastanek in značilnosti tiskanih medijev, delitev tiska, delo novinarja pri časopisu ...
- radio: nastanek in značilnosti radia, delitev radijskih postaj ...
- televizija: nastanek in značilnosti televizije, novinarsko delo pri televizijskem mediju ...

V učnem načrtu novi mediji skorajda niso prisotni. Le v tretjem letu je predvidena tema o internetu, kjer se učenci seznanijo z bistvenimi značilnostmi novih tehnologij, iščejo vsebino po internetu in znajo pojasniti njegove značilnosti (prav tam).

8.1.3 Kritično-reflektivna ali produktivna vzgoja za medije?

Tako v avstrijskih kot v slovenskih dokumentih, ki določajo model vzgoje za medije, je jasno utemeljeno, da vzgoja za medije ni zgolj produktivna; na več mestih je izpostavljena njena temeljna kritična dimenzija.

V avstrijskem Grunsatzerlassu je med cilji kot zadnje zapisano tudi samostojno medijsko ustvarjanje, temu pa sledi: »Šele ko je praktična dejavnost prepletena s kritično refleksijo, lahko govorimo o medijskopedagoškem delu (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur 2001).«

V uvodnem delu slovenskega učnega načrta avtorice zapišejo, da bo vzgoja za medije naučila učence analizirati, kritično ocenjevati in izdelovati različne komunikacijske oblike (učenci izdajo časopis, oblikujejo lastno radijsko in televizijsko oddajo), opismenjevala jih bo za kritično in ustvarjalno rabo sporočil v medijsko zasičeni družbi (Košir in drugi 2006, 5).

8.1.4 Primerjava

Pri avstrijskem modelu vzgoje za medije gre (prim. Masterman 1994 in Buckingham 2003, 89) za kroskurikularnost, tj. vključevanje vzgoje za medije v različne predmete na vseh ravneh izobraževanja, vključno s predšolsko vzgojo. Opredeljena je kot učni princip, ki mu morajo slediti vsi učitelji in je prisotna v mnogih učnih načrtih. V Sloveniji

pa imamo specializiran izbirni predmet, namenjen medijskemu opismenjevanju osnovnošolcev, ki se izvaja v tretjem triletju devetletne osnovne šole. V osnovnih šolah se posamezni elementi vzgoje za medije pojavljajo tudi pri pouku slovenskega jezika ter pri državljski vzgoji in etiki. V kurikulumu za vrtce medijsko opismenjevanje najmlajših za razliko od Avstrije ni predvideno, prav tako so elementi vzgoje za medije v srednješolskem izobraževanju (z izjemo sociologije) redki, medtem ko so v avstrijskih učnih načrtih naloge vzgoje za medije jasno definirane tudi po posameznih ravneh izobraževanja in vrstah šol.

V obeh državah je vzgoja za medije jasno definirana. Razlike pa najdemo pri podajanju njenih ciljev. V avstrijskem Grundsatzterlassu so cilji zastavljeni na štirih ravneh, prek katerih naj bi se dosegala medijska pismenost. To so: uporaba medijev, komunikacija z mediji in prek medijev, mediji kot gospodarski faktor oz. množični mediji kot institucija (poudarjen je tudi političnoizobraževalni vidik vzgoje za medije) ter lastno medijsko ustvarjanje.

Vsaka od ravni je natančno opisana, vendar cilji niso sistematično konkretizirani, niti niso sistematično podani v tabeli ali alinejah. Podkrepljeni so z obsežnimi razlagami aktualne družbene oz. medijske situacije. Takšen način je za bralca sicer zanimiv, od učitelja pa zahteva veliko truda in samoiniciativnosti. To pa ne velja za didaktična priporočila – načini vključevanja vzgoje za medije v predmete so podani slikovito in grafično ločeni od sobesedila.

Za razliko od Avstrije so cilji v slovenskem učnem načrtu podani pregledno, v obliki tabele. Razdeljeni so na splošne in operativne. Posamezni temi so v tabeli pripisani standardi znanja (kaj učenci znajo), cilji ter konkretne dejavnosti za poučevanje so jasno opredeljeni – jasna didaktična priporočila so torej skupna lastnost obeh modelov. Tridelnosti slovenskega učnega načrta (tisk, radio, televizija) sledi tudi shema tem oz. ciljev. Med temami prevladujejo tradicionalni mediji, le v tretjem sklopu je v okviru televizije ena ura namenjena tudi internetu, medtem ko so v avstrijskih učnih načrtih novi mediji stalno prisotni. Avtorji jim pripisujejo velik pomen za oblikovanje družbene realnosti in življenja mladostnikov, zato jih opredelijo kot nov izziv kritične vzgoje za medije.

Najbolj očitna skupna lastnost dokumentov, ki določajo modele vzgoje za medije v obeh državah, pa je prisotnost tako kritično-reflektivne kot tudi produktivne vzgoje za

medije. Avtorji se zavedajo pomembnosti vključevanja obeh dimenzij medijskega opismenjevanja v pouk.

8.2 Usposabljanje učiteljev

Za učinkovito medijsko izobraževanje v šoli ne potrebujemo le tehnične opreme, ampak tudi primerno usposobljene učitelje (Schell in Warkus 1999). »Da bi dosegli učinkovito medijsko opismenjevanje učencev, je nujno izobraziti učitelje (Weberhofer 2008, 15).« – To je le eno od stališč Caroline Weberhofer (2008), avstrijske raziskovalke medijev, ki je doktorirala iz medijskopedagoške kompetence. Weberhoferjeva trdi, da je profesionalnost učitelja ključna za učinkovito delo v razredu.

Erjavčeva zapiše (2010, 162–163):

Učitelji morajo voditi učence skozi raziskovalni proces s kritično razpravo in analizo, ki pogloblja učenčevo kritično razumevanje zadev, ki zadevajo njih in širšo družbo. Ker je medijska kultura del učenčeve identitete in ena najmočnejših kulturnih izkušenj, morajo biti učitelji previdni pri kritiki artefaktov in percepcij, ki so pri učencih priljubljeni. Zaželeno je promocija razpoloženja, kritičnega spoštovanja razlik ter raziskovanja narave in učinkov medijske kulture.

Za to so potrebna učiteljeva pedagoška znanja, poznavanje aktualnega družbeno-političnega okolja, predvsem pa lastna medijska pismenost, grajena na komunikoloških znanjih.

Ker je proučevanje medijskopedagoških elementov v vseh obstoječih programih pedagoških smeri na vzgojiteljskih šolah in fakultetah v Sloveniji in Avstriji večinoma še neraziskano, sem se odločila, da svoje delo omejim. Primerjala bom vključenost vzgoje za medije v učne načrte vzgojiteljskih šol v Sloveniji in kolegijev za predšolsko pedagogiko v Avstriji.

Vir za primerjavo bi bila raziskava Weberhoferjeve (2008), ki je v svojem doktorskem delu analizirala prisotnost medijskopedagoških elementov v programih vseh 14 pedagoških akademij v Avstriji, vendar je v času priprave tega diplomskega dela (2010/2011) njena raziskava že zastarela, saj so se posrednješolski programi pedagoških akademij spremenili v dodiplomske programe prve stopnje, institucije pa so se preimenovala v pedagoške visoke šole (Pädagogische Hochschulen). Spremenila pa se ni le navedba imena, v treh letih so se spremenili tudi predmetniki in učni načrti.

V predmetnikih, učnih načrtih in na spletnih straneh pedagoških visokih šol sem zato sama iskala vključenost kritične vzgoje za medije v programe. Prav tako sem proučila predmetnike in učne načrte vseh treh slovenskih pedagoških fakultet in opravila primerjavo. Univerzitetni pedagoški študiji pa v tem diplomskem delu zaradi preobsežnosti raziskave niso zajeti.

8.2.1 Predšolska vzgoja

V vseh avstrijskih zveznih deželah deluje 30 kolegijev za predšolsko izobraževanje. Izvajajo enoten posrednješolski program, ki ima svoj učni načrt (Lehrplan der Bildungsanstalt für Kindergartenpädagogik 2004). Vzgoja za medije je tudi v tem dokumentu obravnavana kot učni princip, ki se ga morajo držati vsi učitelji. Najbolj je prisotna pri predmetu Medijska pedagogika, ki vključuje tudi cilje: samostojna analiza in kritična uporaba medijev in IKT, sposobnost posredovanja kritičnega ukvarjanja z IKT otrokom, sposobnost vrednotenja informacij za lastno uporabo in posredovanje drugim, uporaba pridobljene medijske pismenosti tudi v okviru drugih predmetov pri šolanju. Vzgoja za medije je deloma vključena tudi v predmet Didaktika, kjer dijaki spoznavajo vključevanje učnih principov v delo v razredu.

V slovenskih srednjih vzgojiteljskih šolah pa vzgoja za medije neposredno ni vključena v poučevanje. Njene elemente je mogoče najti v posameznih predmetih: Družboslovje za otroke, Multimedija ...

Visokošolske strokovne študijske programe predšolske vzgoje v Sloveniji izvajajo vse tri pedagoške fakultete – ljubljanska, mariborska in koprška. Uradni dokument, ki bi predpisoval medijsko opismenjevanje bodočih vzgojiteljev/-ic ne obstaja. Vključitev vzgoje za medije v programe je odvisna od posameznih fakultet. V Mariboru predmetnik ne vključuje vsebin vzgoje za medije. V Ljubljani pa imajo študenti na urniku obvezni predmet Medijska vzgoja, kjer na predavanjih reflektirajo delovanje medijev in njihovo učinkovanje na predšolske otroke, na vajah pa se naučijo, kako znanje o medijih prenesti na otroke (Pedagoška fakulteta Ljubljana).

V Kopru imajo študenti možnost izbrati predmet Sporazumevanje in mediji v sodobni družbi, pri katerem spoznavajo medije in njihove učinke na oblikovanje otrokove

identitete ter pridobijo sposobnosti za obvladovanje novih medijev in njihovo uporabo pri pedagoškem delu (Pedagoška fakulteta Koper).

8.2.2 Učitelji obveznega izobraževanja

Učitelji za osnovnošolski nivo ter za nižje srednje šole (Hauptschule) se v Avstriji izobražujejo na pedagoških visokih šolah. Osem jih je javnih, šest pa zasebnih. Weberhoferjeva (2008) je proučila predmetnike in učne načrte posameznih pedagoških akademij (tako so se visoke pedagoške šole imenovala v času njenega raziskovanja). Ugotovila je, da je vzgoja za medije v izobraževalnih programih za učitelje slabo zastopana. Večinoma so bile medijske teme vključene v druge predmete, predvsem na ravni uporabe medijev kot didaktičnih pripomočkov oz. virov pri projektne delu, le redko je prisotna kritična obravnava medijskih produktov. Izjemi sta bili zasebni pedagoški akademiji, in sicer Pedagoška akademija v Burgenlandu in Škofijska pedagoška akademija v Linzu, kjer so imeli posebne medijskopedagoške predmete. Vendar je raziskava Weberhoferjeve leta 2011 že zastarela, saj je že s splošnim pregledom spletnih strani pedagoških visokih šol mogoče ugotoviti, da je elementov vzgoje za medije, predvsem pa medijske pedagogike, precej.

Pedagoške visoke šole ureja Zakon o organizaciji visokih šol in njihovih študijev (Hochschulgesetz 2006), njihove programe pa Uredba za kurikulum visokih šol (Hochschul-Curriculaverordnung 2006), kjer je v tretjem poglavju med splošnimi izobraževalnimi cilji zapisano, da je pri študijih treba upoštevati družbeni, pedagoški, gospodarski, tehnološki in izobraževalno-politični razvoj. Med naštetimi področji, ki jih morajo šole vključiti v programe, je tudi medijska pedagogika (prav tam).

Te določbe obvezujejo vse javne visoke pedagoške šole. V predmetnikih in učnih načrtih vseh osmih javnih visokih pedagoških šol je tako na različne načine prisotna medijska pedagogika.

Pri pregledu dokumentov in spletnih strani javnih visokih pedagoških šol se nisem zadovoljila z navajanjem medijske pedagogike, iskala sem kritični vidik vzgoje za medije. V primerjavi z Weberhoferjevo sem našla več obveznih samostojnih medijskopedagoških predmetov, ki vključujejo elemente kritične vzgoje za medije. V programih za osnovnošolske učitelje (Volksschullehrer/-innen) je vzgoja za medije prisotna v različnih, predvsem didaktičnih predmetih – njihove vsebine presenetljivo

ne ostanejo na nivoju uporabe medijev, pač pa učni načrti spodbujajo kritično vzgojo za medije in smiselno didaktizacijo medijskih vsebin.

Vzgoja za medije se kot učni princip prav tako uveljavlja tudi v različnih strokovnih predmetih pri izobraževanju učiteljev na nižjih srednjih šolah (Hauptschule).

Navajam nekaj primerov vključevanja v predmetnik:

- Visoka pedagoška šola na Dunaju (Pädagogische Hochschule Wien) na dodiplomskem programu za izobraževanje učiteljev na nižjih srednjih šolah izvaja enosemestrski predmet Medijska pedagogika, ki vključuje kritično analizo medijskih produktov, sestavo in delovanje medijev, moderne koncepte proučevanja vpliva medijev ... Študenti se naučijo samozavestnega in kompetentnega ukvarjanja z mediji in učinkovitega podajanja svojega znanja naprej (Pädagogische Hochschule Wien 2009).
- Na koroški visoki pedagoški šoli (Pädagogische Hochschule Kärnten) je vzgoja za medije vpletena v številna predavanja: Osnove medijskega raziskovanja, Medijskokulturna kompetenca pri pouku nemščine, Literatura in film, Vizualni mediji. Navedeni predmeti vsebujejo kritično-reflektivni vidik vzgoje za medije: študenti analizirajo medijske produkte, tematizirajo funkcije množičnih medijev in njihov vpliv, analizirajo literarna besedila in njihove predelave za filmska platna ter iščejo možnosti vključevanja kritične obravnave medijev v pouk. Hkrati pa je pri Literaturi in filmu veliko tudi praktičnega dela s kamero (Pädagogische Hochschule Kärnten 2008).
- Visoka pedagoška šola v Salzburgu (Pädagogische Hochschule Salzburg) izvaja enosemestrski predmet Medijska didaktika, katerega cilja sta kritično presojanje medijev ter smiselno vključevanje tradicionalnih in novih medijev v pouk. Predmet je primer zanimivega prepleta vzgoje za medije in medijske didaktike (Pädagogische Hochschule Salzburg 2009).
Salzburška pedagoška visoka šola izvaja tudi predmet Medijska stroka in analiza medijev. Vsebina predmeta obsega znanstveno obravnavo tradicionalnih in novih medijev, obnašanje otrok in mladostnikov v medijsko zasičeni družbi, strategije oglaševanja, raznoliko vključevanje medijev v pouk ... (prav tam).
- Visoka pedagoška šola v Gornji Avstriji (Pädagogische Hochschule Oberösterreich) prav tako izvaja enosemestrski predmet Mediji in medijska

didaktika ter dvosemestrski predmet Vizualni mediji. Predmeta sta vsebinsko zelo bogata (analiza in refleksija komercialnega in političnega oglaševanja, kreativna uporaba digitalne fotografije in filma, položaj množičnih medijev v naši kulturi, manipulacija s pomočjo slike, analiza zvoka (šum, govor, glasba), računalniških igrice, pregled teorij nasilja ...

Pri obeh se kreativnost in kritičnost dopolnjujeta še s pridobivanjem sposobnosti učinkovitega didaktiziranja medijskih vsebin in vključevanja v pouk (Pädagogische Hochschule Oberösterreich 2009).

- Prav tako je veliko elementov vzgoje za medije pri seminarju Jezik in medijska kritika na Tirolski pedagoški visoki šoli (Pädagogische Hochschule Tirol). Poleg spoznavanja »trženja informacij«, velikih medijskih koncernov, medijsko teoretičnih osnovnih pojmov in kritično-reflektivnega dela z različnimi mediji ter medijskimi produkti (stripi, oglasi, najstniške revije, časopisi, novi mediji ...) je med temami tudi priprava šolskega časopisa. Na isti šoli so deli vzgoje za medije vključeni tudi v politično izobraževanje (Schulrecht/Politische Bildung/Grundlagen des Europarechts), katerega glavna naloga je vzgoja za kritično izbiro in odgovorno odločanje (Pädagogische Hochschule Tirol 2007).

Na vseh javnih pedagoških šolah so v izobraževanje vključeni novi mediji. Prisotni so pri večini predmetov. Hkrati pa vse šole izvajajo tudi predmete, ki študente opismenjujejo za aktivno uporabo IKT pri pouku.

Na štajerski visoki pedagoški šoli (Pädagogische Hochschule Steiermark) so predavanja prepletena z uporabo in didaktičnimi rešitvami pri vključevanju novih tehnologij v pouk, manjka pa kritična analiza. Pri pregledu učnih načrtov sem ugotovila, da je v njih medijska pismenost oz. medijska kompetenca pogosto razumljena kot IKT-kompetenca. Kot primer navajam predmet Mediji, film in komunikacija: v njegovem opisu ne najdemo kritičnega vidika vzgoje za medije, presenetljivo pa tudi v medpredmetnih povezavah ni navedenega nobenega sorodnega predmeta, pa čeprav šola na vsakem koraku poučuje uporabo novih tehnologij pri pouku.

Podobno je na Visoki pedagoški šoli v Spodnji Avstriji (Pädagogische Hochschule Niederösterreich), kjer študentom, ki zaključijo pedagoško izobraževanje, nudijo dvosemestrski nadaljevalni program E-učenje – E-pedagogika (Pädagogische

Hochschule Niederösterreich 2010), ki IKT prav tako ne nadgradi s kritično vzgojo za medije.

Vključevanje medijev v pouk spodbujajo medijski centri oz. inštituti, ki delujejo na visokih pedagoških šolah Pädagogische Hochschule Kärnten (Koroška), Pädagogische Hochschule Niederösterreich (Spodnja Avstrija), Pädagogische Hochschule Oberösterreich (Gornja Avstrija), Pädagogische Hochschule Steiermark (Štajerska) in Pädagogische Hochschule Wien (Dunaj). Njihova naloga je spodbuda vključevanja IKT v poučevanje in raziskovanje. Izjema je medijski center v Gornji Avstriji, kjer pod pojmom medijska pismenost ne razumejo le tehnološkega opismenjevanja, pač pa njihovo delo vključuje tudi kritično analizo.

V slovenskem sistemu za izobraževanje učiteljev na razredni stopnji skrbijo pedagoške fakultete v Ljubljani (Pedagoška fakulteta Ljubljana), Mariboru (Pedagoška fakulteta Maribor) in Kopru (Pedagoška fakulteta Koper).

Programi na Pedagoški fakulteti v Mariboru in Ljubljani ne vključujejo vzgoje za medije. V Ljubljani je na urniku študentov razrednega pouka sicer Medijska didaktika, a brez vsebin kritične vzgoje za medije.

Pedagoška fakulteta Koper ima v programu Razredni pouk v predmetniku izbirni predmet Vzgoja za medije in medosebno sporočanje. Vsebine predmeta so razumevanje delovanja medijev in vzpostavitev kritičnega odnosa do medijev in medijske produkcije, vpliv medijev na oblikovanje otrokove identitete, mediji in nasilje, družina, mediji in vzgojni učinki, vzpon novih medijev, njihova uporaba ter razumevanje njihovega delovanja in vpliva na vsakdanje življenje v visoko razvitih družbah (Pedagoška fakulteta Koper).

V predmetniku prvostopenjskega študijskega programa Edukacijske vede pa je obvezni predmet Vzgoja z mediji in za medije, ki zajema širok spekter vsebin: opredelitev temeljnih pojmov in teorij na področju vpliva medijev in medijske vzgoje, primerjalna analiza pedagoških pristopov na področju medijske vzgoje, zgodovinski pregled medijev, s posebnim ozirom na vlogo medijev v izobraževanju, analiza družbeno-kulturnih pojavov in procesov, povezanih za internetom, vloga medijev v procesih vzgoje in izobraževanja ...

Medijsko vzgojo najdemo tudi med izbirnimi predmeti na tretji izobraževalni stopnji programa Zgodnje učenje pri predmetu: Zgodnje medijsko opismenjevanje. »Predmet študentom ponuja kritični konceptualni aparat, potreben za razumevanje odnosa med mediji in predšolskimi otroci. Z izbiro predmeta študenti pridobijo tudi znanje o vzgojno-izobraževalnih pristopih medijskega opismenjevanja predšolskih otrok (prav tam).«

8.2.3 Primerjava

Avstrijski in slovenski izobraževalni sistem za izobraževanje vzgojiteljev sta različna. V Sloveniji imamo srednje vzgojiteljske šole, kjer se izobrazijo vzgojitelji/-ce pomočniki/-ce. Za celodnevno samostojno vodenje skupine v vrtcu pa morajo dijaki zaključiti šolanje na visokošolskih programih predšolske vzgoje na eni od treh pedagoških fakultet.

V Avstriji programi predšolske pedagogike še niso reformirani, tako da po zaključenem srednješolskem izobraževanju dijaki/-nje, ki želijo postati vzgojitelji/-ce nadaljujejo izobraževanje na srednješolskih programih, ki jih izvajajo kolegiji. Na 30 kolegijih izvajajo enoten program izobraževanja vzgojiteljev. Program ima svoj učni načrt, v katerem je vzgoja za medije opredeljena kot učni princip. V predmetniku najdemo največ vzgoje za medije pri predmetu Medijska pedagogika, kjer je poudarjen tudi kritično-reflektivni vidik.

V Sloveniji na srednjih vzgojiteljskih šolah vzgoja za medije ni vključena v predmetnike. Pri strokovnem visokošolskem študiju pa je vključenost vzgoje za medije v izobraževanje zelo različna – na mariborski pedagoški fakulteti vzgoje za medije ni, v Ljubljani študenti poslušajo obvezni predmet Medijska vzgoja, katerega vsebina ustreza celovitemu medijskemu opismenjevanju, v Kopru pa je vzgoja za medije celostno zajeta v predmet Sporazumevanje in mediji v sodobni družbi.

V Avstriji je tako medijsko opismenjevanje za vzgojitelje sicer jasno opredeljeno, vendar ga pri posameznih predmetih najdemo le izjemoma. Kot bomo ugotovili v naslednjem podpoglavju pa obstajajo projekti, ki spodbujajo medijsko opismenjevanje bodočih pedagogov v vrtcih in jih usmerjajo v raziskovanje otroškega dožemanja medijev.

V Sloveniji je vključevanje vzgoje za medije v izobraževanje vzgojiteljev na vsaki od treh pedagoških fakultet drugačno (od nevklučenosti do izbirnega in obveznega predmeta).

Učitelji v obveznem šolstvu se v Avstriji izobražujejo na pedagoških visokih šolah, kjer sta ločena programa za osnovne šole (Volksschule) in za nižje srednje šole (Hauptschule).

V Avstriji je osem javnih pedagoških visokih šol in šest zasebnih. V Sloveniji se učitelji razrednega pouka izobražujejo na treh pedagoških fakultetah.

V Avstriji so predmetniki na javnih visokih pedagoških šolah usklajeni z Uredbo za kurikulum visokih šol (Hochschul-Curriculaverordnung 2006), ki predpisuje aktivno vključevanje medijske pedagogike v izobraževanje. V predmetnikih visokih pedagoških šol najdemo raznolike načine vključevanja medijske pedagogike pa tudi vzgoje za medije v pouk – od posameznih učnih sklopov znotraj predmeta, ki vključujejo uporabo, analizo in didaktizacijo množičnih medijev, do izbirnih predmetov na temo medijev, posameznih dodatnih ali obveznih seminarjev; vse pogostejši so tudi obvezni predmeti, ki sicer niso poimenovani z besedno zvezo vzgoja za medije, vendar ji njihova vsebina povsem ustreza (Vizualni mediji, Medijska stroka in analiza medijev ...). Spodbudno je tudi dejstvo, da je vzgoja za medije prisotna v različnih specialnih didaktikah – študenti tako spoznajo načine vključevanja medijev (in medijske analize) v delo, za katerega se izobražujejo.

V Sloveniji ne obstaja dokument, ki bi v izobraževanje učiteljev vključeval medijsko opismenjevanje. Na pedagoških fakultetah v Ljubljani in Mariboru se študenti razrednega pouka z vzgojo za medije ne srečujejo, drugače pa je v Kopru, kjer so vsebine vzgoje za medije zaokrožene v izbirnem predmetu Vzgoja za medije in medosebno sporočanje. V Kopru imajo vzgojo za medije vključeno tudi v dodiplomski program Edukacijske študije ter v program tretje stopnje Zgodnje učenje.

8.3 Dodatne aktivnosti vzgoje za medije (dogodki, akcije, kampanje ...) in viri (didaktični viri, študije, publikacije ...)

Pri proučevanju dodatnih aktivnosti in virov sem v avstrijskem modelu ugotovila, da je izvor obojega isti, zato sem se odločila, združiti obe podpoglavji.

K uspešnemu delu učiteljev in večji motivaciji učencev lahko veliko pripomorejo tudi dodatne aktivnosti vzgoje za medije, ki potekajo bodisi na nacionalnem ali na lokalnem nivoju. Prav tako so dobrodošli viri, ki učitelju in učencem dajo informacije o temah ter nasploh o predmetu in delu njihovih kolegov.

Slovenski šolski ministrstvi, Ministrstvo za šolstvo in šport ter Ministrstvo za visoko šolstvo znanost in tehnologijo, na spletnih straneh nudita malo informacij o vzgoji za medije. Poudarek je na projektih, ki spodbujajo vključevanje IKT v izobrazbo in delo učitelja.

V Katalogu programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za šolsko leto 2010/2011, ki ga izdaja Ministrstvo za šolstvo in šport (2010), najdemo dve izobraževanji za učitelje, ki se nanašata na vzgojo za medije. Vzgoja za medije kot osnova sodobnega državljanstva je osemurni seminar, ki ga izvaja Fakulteta za humanistične študije v Kopru in je namenjen usposabljanju učiteljev za kritično presojanje različnih medijskih sporočil ter posredovanje veščine in znanja s področja vzgoje za medije učencem (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010, 124).

Medijska pismenost pa je 24-urni program, ki ga izvaja ljubljanska Fakulteta za družbene vede, seminar je namenjen učiteljem na osnovnih in srednjih šolah, ki pri svojih predmetih obravnavajo medije. Učitelje želijo:

- seznaniti z novostmi na področju medijev in vzgoje za medije, da bodo znali kompetentno posredovati aktualno znanje in veščine o analizi, kritični oceni in oblikovanju različnih sodobnih medijskih sporočil,
- pridobljeno znanje in veščine posredovati s sodobnimi metodično-didaktičnimi pristopi v prakso, tako da bo na osnovi pridobljenih znanj omogočena smiselna aplikacija spoznanj v prakso,
- razviti veščine in znanja, nujno potrebna za aktivno komunikacijo v demokratičnem in multinacionalnem okolju (komunikacijske veščine, strpno izražanje mnenja, razpravljanje ...) (Katalog programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za šolsko leto 2010/2011, 110-111).

Avstrijski ministrstvi (Zvezno ministrstvo za pouk, umetnost in kulturo ter Zvezno ministrstvo za znanost in raziskovanje) izvajata različne projekte, s katerimi želijo

okrepiti prepoznavnost in pomen vzgoje za medije v poučevanju, hkrati pa nuditi osebam, ki se z njo ukvarjajo, podporo v obliki strokovnih gradiv, revije, promocijskih dogodkov in nagrad ... Navedla bom nekaj najodmevnejših primerov dobrih praks dela avstrijskih šolskih ministrstev.

- **Mediamanual.at**

Mediamanual.at je projekt avstrijskega šolskega ministrstva. Opredeljen je kot virtualna stična točka aktivnega medijskega dela na področju medijske pedagogike in medijskega izobraževanja. Ekipa, ki ustvarja portal, raziskuje procese poučevanja in učenja o medijih in z mediji, razvija učna sredstva in ustanavlja omrežja znanja. Pripravljajo tekmovanja, srečanja, tečaje, svetujejo pri projektih medijskega opismenjevanja po šolah in podpirajo učitelje. Cilj portala je doseganje zavestne kritične uporabe medijev (mediamanual.at).

Portal je zanimiv primer učinkovitega prepletanja produktivne in kritično-reflektivne ravni, ki sestavljata vzgojo za medije. Učitelji lahko med številnimi pregledno urejenimi vsebinami dobijo gradiva za poučevanje in ideje za izvirno pripravo učnih vsebin.

Slika 8.1: **Mediamanual.at**

The screenshot shows the homepage of **mediamanual.at**. At the top, there is a navigation menu with links: **editorial**, **info**, **themen**, **leitfaden**, **projekte**, **workshop**, **e-academy**, and **network**. The logo **mediamanual.at** is on the left, and **bm:uk** is on the right. Below the navigation, there is a sidebar on the left with a list of topics: **Inhalt**, **Politik**, **International**, **Gewalt**, **Behinderungen**, **Identität**, **Gender**, **Sport**, **Werbung**, **Kompetenz**, **[Best] Practice**, **Vermittlung**, **Lernen**, **Neue Medien**, and **Sicherheit**. Below this is an **Autorenliste** and an **ARTIKELSUCHE** section with a search bar. The main content area is divided into several sections: **[BEST] PRACTICE** with an article titled **Medienbildung und Werte** by Inge Fritz; **KOMPETENZ** with an article titled **Lehrende – auf ins Facebook!** by Barbara Buchegger; **NEUE MEDIEN** with an article titled **Mein Job bei Facebook** by Werner Prüher; another **NEUE MEDIEN** section with an article titled **Rechts, Links, Mitte – raus! Vom politischen Wagnis der Partizipation** by Peter Kruse and Ulrike Reinhard; and another **NEUE MEDIEN** section with an article titled **WWerte im Umbruch** by Lena Doppel. On the right side, there is a photo of a person on a bridge, a **Themen** section, an **Umfrage** section, and an **Ihr Beitrag** section. At the bottom right, there is a logo for **medienimpulse** with the tagline **Beiträge zur Medienpädagogik**.

Vir: mediamanual.at (2011).

Med projekti portala Mediamanual je tudi odmeven vsakoletni natečaj Media literacy award [mla] – na portalu zbirajo primere dobrih praks projektov v okviru medijske vzgoje in izobraževanja iz vse Evrope. Učitelji in učenci imajo tako možnost na portalu predstaviti svoje projekte. »Pripravijo lahko video vsebine, radijske prispevke, tiskane vsebine in stripe ter produkte novih medijev in multimedije. Izdelki so lahko upovedani v vseh žanrih, biti morajo inovativni, smešni, izvirni, napeti in/ali eksperimentalni. Natečaj spodbuja kreativno in kritično ravnanje z mediji vseh vrst (mediamanual.at).« [mla] velja za eno najpomembnejših pobud za spodbujanje medijske pismenosti v Evropi. Leta 2004 je bila iniciativa nagrajena z medaljo Comenius.

Spletno stran mediamanual.at mesečno obiše v povprečju 35.000 različnih obiskovalcev. Na tečaj pa se letno odzove okrog 200 pedagogov z 2000 učenci (Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur).

- **Medienimpulse**

Medienimpulse je revija za medijsko vzgojo, ki jo izdaja avstrijsko šolsko ministrstvo. Med drugim jo prejemajo vse šole v Avstriji. Od leta 1992 do 2009 je izšlo 66 tiskanih izdaj, od 2009 pa izhaja na spletu, kjer je uporabnikom poleg aktualne številke na voljo tudi spletni arhiv.

Poleg strokovnih prispevkov so v Medienimpulse objavljeni tudi učni projekti, ideje in pobude za uresničevanje vzgoje za medije v razredu. Prispevki so sicer osredotočeni na avstrijsko vzgojo za medije, vendar pa v vsakem izvodu najdemo tudi teme, ki sežejo čez mejo; obravnavajo predvsem vzgojo za medije v članicah EU. Revija je tudi pomemben vir literature za učitelje, saj redno predstavlja aktualno literaturo s področja medijskega opismenjevanja.

- **Šolski radio**

Šolski radio je nastal na pobudo zveznega šolskega ministrstva in se predvaja že od leta 1997. Je slikovit primer drugačnega podajanja medijskih vsebin v okviru projektne dela po šolah. Do leta 2008 so bile oddaje, ki so jih pripravili učenci, predvajane na srednjih valovih ORF. Leta 2009 pa so vsebine predvajane na ORF internetnem programu, vsak delovnik od 19.30 do 20.00.

Angažirani učenci in učitelji imajo možnost vključiti radio v pouk, ki tako postane bolj ustvarjalen, poleg tega delo z radijem krepi sposobnost komunikacije učencev ter spodbuja timsko delo in kreativno mišljenje (Schülerradio).

Projekt Šolski radio je primer uspešnega medpredmetnega povezovanja.

- **Mediengarten**

Pri projektu Mediengarten bodoči vzgojitelji in vzgojiteljice v vrtcih proučujejo medijski vsakdan tri- do šestletnikov. Mediengarten je eden od projektov raziskovalnega programa Sparkling Science pri Zveznem ministrstvu za znanost in raziskovanje. Projekt izvajajo v sodelovanju z dunajsko univerzo in izobraževalnimi institucijami, ki nudijo vzgojiteljske programe (Mediengarten. BAKIP trifft Wissenschaft).

Podatki o uporabi medijev v zgodnjem otroštvu niso prav pogosti, če že obstajajo, pa so pridobljeni s spraševanjem staršev. Zelo redki so intervjuji z otroki. Tisti, ki obstajajo, pa ne tematizirajo virtualnih medijev. Prav delo in pogovor z otroki pa je osrednja aktivnost projekta (Sparkling Science).

»S projektom bo dosežen prispevek pri razvoju teorij medijske pedagogike, rezultat projekta bodo tudi smernice za izvajanje medijskopedagoških aktivnosti v vrtcih /.../. Bodoči vzgojitelji in vzgojiteljice se več ukvarjajo z lastno medijsko pismenostjo in z vzgojo za medije v vrtcih (prav tam).«

Prav zaradi tega dopolnjevanja, torej osebostne rasti udeležениh bodočih vzgojiteljev in vzgojiteljic, ter zaradi znanstvenih dognanj s področja predšolske vzgoje za medije in medijskega opismenjevanja je projekt izjemno zanimiv in kreativen.

8.3.1 Primerjava

Obe državi imata razvite programe, ki medijsko opismenjujejo in spodbujajo učitelje. Avstrijski šolski ministrstvi aktivno spodbujajta številne projekte, ki izobražujejo učence in učitelje ter jim nudijo prostor za razpravo ter dostop do učnih gradiv. Slovenija pa ima urejen program dodatnega izobraževanja za učitelje, ki se v srednjih in osnovnih šolah pri svojem delu srečujejo z mediji.

8.4 Interpretacija rezultatov

Avstrijski in slovenski model vzgoje za medije imata več razlik kot skupnih točk. V Sloveniji je vzgoja za medije eksplicitno vključena v osnovnošolske predmetnike, kjer jo imajo učenci v zadnjem triletju na voljo kot izbirni predmet. V Avstriji je definirana kot učni princip in naj bi jo v svoje delo vključevali učitelji na vseh ravneh izobraževanja.

V Sloveniji za razliko od Avstrije vzgoja za medije v vrtčevskem kurikulumu še ni predvidena, prav tako njene elemente redko zasledimo v srednješolskih učnih vsebinah in v učnih vsebinah poklicnega izobraževanja, medtem ko je kritična vzgoja za medije v Avstriji prisotna v številnih učnih načrtih za posamezne predmete na vseh ravneh izobraževanja.

Pozitivna skupna lastnost obeh modelov je vključenost celostne vzgoje za medije – kar pomeni, da je pri pouku predvidena tako kreativna uporaba medijev kot tudi kritična in reflektivna analiza medijskih produktov in sporočil. Prav tako je v obeh državah vzgoja za medije povezana s političnim izobraževanjem oz. državljanško vzgojo.

Oba modela tudi s konkretnimi navodili in jasnimi primeri spodbujata didaktizacijo vsebin vzgoje za medije. Dokumenti, ki opredeljujejo vzgojo za medije, vključujejo didaktična priporočila, s katerimi si učitelji lahko pomagajo pri pripravi zanimivih učnih ur.

Očitna razlika pa je pri navajanju tem, ki naj bi se poučevale v okvirih vzgoje za medije. Slovenski učni načrt predvidi tri tematske sklope (tisk, radio in televizija), za vsako leto enega. Podrobneje so teme sistematizirane v tabelah, kjer so opredeljene v relaciji do ciljev, standardov znanja in didaktičnih priporočil, medtem ko so cilji v avstrijskih dokumentih obširno opisani, vendar podani zelo nesistematično, kar od učitelja zahteva nekoliko več truda.

Modela se razlikujeta tudi pri vključevanju novih medijev v dokumente, ki opredeljujejo vzgojo za medije pri pouku. V Sloveniji novih medijev med sicer izčrpno opredeljenimi temami skoraj ni, medtem ko avstrijski model nove medije vključuje na vsakem koraku. Takšno stanje pripisujem izjemno hitremu razvoju novih tehnologij, s katerimi je težko usklajevati že ustaljene dokumente, kot je slovenski učni načrt predmeta Vzgoja za medije.

V izhodišču svoje diplomske naloge sem predvidevala, da sta modela vzgoje za medije v primerjanih državah sicer različna, a želita doseči podobne cilje. Hipoteza se je izkazala za pravilno.

Ocenjujem, da ima Slovenija zelo dobre nastavke za razvoj vzgoje za medije, saj ima v predmetniku devetletke vzgojo za medije vključeno na dva različna načina: kot

samostojen predmet in v povezavi z drugimi predmeti, kar je, kot trdi Masterman (1994), najboljši način. Kljub temu pa se v učnih načrtih ostalih predmetov le redko znajdejo elementi kritične vzgoje za medije, ki bi spodbudili učitelje, da jo vključijo v pouk.

Avstrijski model razume vzgojo za medije kot učni princip, jo predvidi na vseh ravneh izobraževanja in obvezuje vsakega učitelja, da jo vključi v svoje delo. Model je zasnovan z jasnimi definicijami in nameni, predvsem pa je vključen v številne učne načrte. Dosežen nivo bi bilo smiselno nadgraditi še s posebnim predmetom, namenjenim prav medijskemu opismenjevanju. Učenci in dijaki bi tako lažje osmislili teme vzgoje za medije, ki jih srečujejo pri ostalih predmetih. Predmet, namenjen le medijski vzgoji, bi njihovo znanje in veščine zaokrožil in povezal v razumljivo celoto, predvsem pa bi odgovoril na aktualna vprašanja iz sveta medijev.

Tudi pri izobraževanju oz. medijskem opismenjevanju bodočih vzgojiteljev in učiteljev težko najdemo skupne točke v avstrijskem in slovenskem sistemu izobraževanja.

V Sloveniji za razliko od Avstrije ne obstajajo dokumenti, ki bi tako kot avstrijski Zakon o organizaciji pedagoških visokih šol in njihovih študijev (Hochschulgesetz 2006), Učni načrt predšolskega pedagoškega izobraževanja (Lehrplan der Bildungsanstalt für Kindergartenpädagogik 2004) in Uredba za kurikulume visokih šol (Hochschul-Curricularverordnung 2006) predpisovali vključevanje medijskega opismenjevanja v izobraževanje vzgojiteljev in učiteljev. Tako je od posameznih fakultet odvisno, kako bodo medijske teme zastopane v predmetnikih. V Sloveniji je vzgoja za medije prisotna v programih Predšolska vzgoja na dveh od treh pedagoških fakultet. Primer dobre prakse je koprška pedagoška fakulteta, kjer je vzgojo za medije sicer pod drugačnim imenom mogoče najti v pedagoških študijih kot obvezni in izbirni predmet.

V Avstriji se je od leta 2008, ko je Caroline Weberhofer objavila rezultate analize predmetnikov avstrijskih pedagoških akademij, stanje popravilo. Weberhoferjeva je našla le dve pedagoški akademiji, kjer je bila medijska pedagogika z elementi kritične vzgoje za medije na predmetniku izobraževanja bodočih učiteljev. V študijskem letu 2010/2011 pa je kritična vzgoja za medije pogosto in na različne načine vključena v predmetnike vseh visokih pedagoških šol, pa tudi v predmetnik izobraževanja vzgojiteljev na kolegijih.

V izhodišču svoje diplomske naloge sem predvidevala, da je za medijsko opismenjevanje učiteljev slabo poskrbljeno, vendar po analizi predmetnikov javnih pedagoških visokih šol v Avstriji in pedagoških fakultet v Sloveniji lahko trdim, da si vzgoja za medije počasi vendarle utira pot v izobraževanje učiteljev. Bodoči učitelji imajo vsekakor več medijskopedagoških znanj – pedagoško izobraževanje jih opremi z znanji, ki jim pomagajo pri pripravi zanimivih učni ur z mediji in o medijih – vključevanje vzgoje za medije v pouk pa je seveda še vedno odvisno predvsem od njihove zavzetosti.

V Sloveniji poleg manjkajočih uradnih dokumentov, ki bi bili osnova medijskemu opismenjevanju bodočih učiteljev, pogrešamo tudi podporo s strani za šolstvo in visoko šolstvo odgovornih ministrstev v obliki dodatnih aktivnosti s področja vzgoje za medije. Primer dobre prakse je seminar za medijsko opismenjevanje učiteljev, ki ga izvajajo na Fakulteti za družbene vede in je del programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju, ki jih razpisuje slovensko Ministrstvo za šolstvo in šport.

Avstrijski ministrstvi sta, kot nosilca in pobudnika številnih projektov medijskega opismenjevanja in posredovanja literature za pomoč učiteljem pri vključevanju vzgoje za medije v pouk, zgled aktivnega medijskega opismenjevanja tako učencev kot učiteljev. Izhodiščna hipoteza, v kateri sem predvidevala, da avstrijsko šolsko ministrstvo nudi večjo podporo vzgoji za medije kot slovensko, je tako potrjena.

Oba modela vključevanja vzgoje za medije veljata za razvita, saj sledita evropskim priporočilom (prim. Evropski parlament 2008). Po primerjavi modelov vključevanja pa lahko trdimo, da je zavedanje o pomembnosti medijskega opismenjevanja v šolstvu v Avstriji na višjem nivoju kot v Sloveniji, kar se kaže pri temeljnih uradnih dokumentih, ki vključujejo medijsko pedagogiko, številnih dodatnih aktivnostih in projektih na temo vzgoje za medije ter pri porastu medijsko izobraževalnih predmetov v izobraževanju učiteljev na avstrijskih pedagoških šolah.

Zavedam se, da opravljena primerjava dokumentov, ki določajo vključevanje vzgoje za medije v šolske sisteme, ne prikazuje realnega stanja v praksi. Za to bi potrebovali

podrobnejše raziskave, saj je dogajanje v učilnicah še vedno odvisno predvsem od učiteljevega truda. Gotovo pa drži, da se bo razumevanje in posredovanje kritične vzgoje za medije okrepilo le, če se bo diskusija in ozaveščenost o medijski pismenosti širila v javnost in postala del uradnih dokumentov, ki usmerjajo delo učitelja. Erjavčeva (2010) namreč ugotavlja, da se v zahodnem svetu uresničuje predvsem uporabniška dimenzija koncepta medijske pismenosti in vzgoje za medije. Ta praksa pri vzgoji za medije v ospredje postavlja uporabo medijev, zanemara pa znanje in veščine. Takšno stanje je gotovo tudi posledica neizobraženosti in nezainteresiranosti učiteljev. Za očitnejši korak k vključevanju kritične vzgoje za medije v pouk bi bilo treba organizirano izobraziti in ozavestiti tudi že zaposlen učiteljski kader, na način kot to že več let izvaja Fakulteta za družbene vede v okviru seminarja Medijska pismenost (prim. Ministrstvo za šolstvo in šport 2010), sicer bo vzgoja za medije v šolstvu ostajala le »pomembna obstranska stvar (Eschenhauer 1989, 17)«.

9 Sklep

Sodobna družba je močno prežeta z mediji, medijska kultura je prisotna povsod. Novi mediji, ki se prepletajo s tradicionalnimi in jih nadgrajujejo, spreminjajo način življenja otrok in mladih. Meje virtualnosti so vedno bolj nejasne, sodobna družba pa ni več le sprejemajoče občinstvo, saj je z uporabo novih medijev vsak posameznik postal producent informacij (Erjavec 2010). Novi mediji s seboj prinašajo številne nevarnosti, pa tudi priložnosti za izboljšanje kakovosti življenja (Livingstone in Haddon 2009), njihova uporaba med otroki in mladimi pa stalno narašča (Livingstone in drugi 2011). To je le nekaj ključnih razlogov, zaradi katerih je skrajni čas za vzgojo za medije.

Medijsko opismenjevanje se začne v družini, nadgraditi pa ga je treba v šoli – šolski sistemi pa morajo biti podkrepjeni z ustreznimi politikami (Keine Bildung ohne Medien 2010).

Slovenija in Avstrija sodita v dva kulturno različna prostora, kar se kaže tudi v različnem pojmovanju in poimenovanju osnovnih kategorij medijskega izobraževanja. V praksi so v obeh državah nastavki vzgoje za medije že razviti: vzgoja za medije je v obvezno šolstvo v Avstriji vključena kot učni princip, ki zavezuje vse učitelje na vseh nivojih izobraževanja k njeni uporabi pri pouku. V Sloveniji pa imamo specializiran izbirni predmet v kombinaciji z vključevanjem v sorodne predmete, kar je po Mastermanu (1994) najboljša kombinacija vključevanja v kurikulum. Avstrijci imajo vzgojo za medije raznoliko vključeno tudi v izobraževanje bodočih učiteljev, jasno imajo vključevanje medijskega izobraževanja definirano tudi v uradnih dokumentih, ki usmerjajo delo učiteljev – prav to pogrešamo v Sloveniji. Prav tako avstrijski šolski ministrstvi aktivno spodbujata številne projekte, ki medijsko opismenjujejo in spodbujajo učitelje k izvirnemu vključevanju medijskih vsebin v pouk ter jim nudijo učna gradiva, Slovenija pa ima urejen program dodatnega izobraževanja za učitelje, ki se v osnovnih in srednjih šolah pri svojem delu srečujejo z mediji. Nadaljevanje začetega dela na področju aktivnega opismenjevanja učiteljev in nenehno prilagajanje politik, ki morajo slediti tehnološkemu razvoju in postati aktualne in prilagodljive, je temelj za uspešno vzgojo za medije v praksi.

Skrajni čas je, da politika in javnost spoznata, da je uvedba vzgoje za medije kot pedagoškega projekta nujna (Erjavec 2010). Evropske politike spodbujajo njeno vključevanje v izobraževalne sisteme in nudijo smernice, da medijsko opismenjevanje čim prej postane ustaljen del izobraževanja.

Če želimo živeti v družbi odgovornih in aktivnih družbeno-kritičnih posameznikov, mora biti medijska pismenost razumljena kot ena od funkcionalnih pismenosti, od katere je odvisna prihodnost naše družbe.

10 Literatura

- Aufenanger, Stefan. 2000. Medien-Visionen und die Zukunft der Medienpädagogik. Plädoyer für Medienbildung in der Wissensgesellschaft. *Medien Praktisch* 24 (1): 4–8.
- Ämter der Landesregierungen der österreichischen Bundesländer, Magistrat der Stadt Wien in Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur, Wien. 2009. *Bundesländerübergreifender BildungsRahmenPlan für elementare Bildungseinrichtungen in Österreich*. Dostopno prek: <http://www.bmukk.gv.at/medienpool/18698/bildungsrahmenplan.pdf> (28. februar 2011).
- Baacke, Dieter. 1997. *Medienpädagogik*. Tübingen: Niemeyer.
- *Berufsbildenede Schulen*. Dostopno prek: <http://www.abc.berufsbildendeschulen.at/de/page.asp?id=43> (5. april 2011).
- Blöemeke, Sigrid. 2003. Neue Medien in der Lehrerausbildung. *MedienPädagogik* (2): 1–29. Dostopno prek: <http://www.medienpaed.com/02-2/bloemeke2.pdf> (3. november 2010).
- Buckingham, David. 2003. *Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Cambridge in Malden: Polity Press.
- *Bundesgesetz über die Organisation der Pädagogischen Hochschulen und ihre Studien (Hochschulgesetz)*. 2006. Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich 30/2006 (13. marec 2006).
- Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur. 2000. *Lehrpläne der AHS-Unterstufe*. Dostopno prek: <http://www.bmukk.gv.at/medienpool/11668/11668.pdf> (11. januar 2011).
- --- 2001. *Medienerziehung Grundsatzterlass des Bundesministeriums für Unterricht, Kunst und Kultur*.
- --- 2003. *Lehrplan der Hauptschule*. Dostopno prek: http://www.bmukk.gv.at/schulen/unterricht/lp/Hauptschulen_HS_Lehrplan1590.xml (22. januar 2011).
- --- 2004. *Lehrpläne der AHS-Oberstufe*. Dostopno prek: <http://www.bmukk.gv.at/medienpool/11668/11668.pdf> (11. januar 2011).

- --- 2008. *Lehrplan der Polytechnischen Schulen*. Dostopno prek: <http://pts.schule.at/data/PTSLehrplan-2008.pdf> (11. januar 2011).
- *Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur*. Dostopno prek: <http://www.bmukk.gv.at> (1. februar 2011).
- --- in Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung. 2009. *LehrerInnenbildung NEU – Die Zukunft der pädagogischen Berufe. Empfehlungen der ExpertInnengruppe an die AuftraggeberInnen*. Dostopno prek: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/18839/labneu_empfexpgr.pdf (1. februar 2010).
- --- 2010. *Lehrpläne für Berufsbildendes Schulen – Allgemeinebestimmungen*. Dostopno prek: http://www.abc.berufsbildendeschulen.at/upload/1470_Allgemeine%20Bestimmungen%202010.pdf (11. januar 2011).
- *Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung*. Dostopno prek: <http://bmwf.gv.at> (1. februar 2011).
- Eberhöffer, Anna. 2008. *Medienkompetenz vs. Media Literacy*. Wien: Universität Wien.
- Erjavec, Karmen. 2005. Zgodnje medijsko opismenjevanje. *Sodobna pedagogika* 56: 188–202.
- --- 2009. Vzgoja za medije in koncept medijske pismenosti v informacijski družbi. *Sodobna pedagogika* (60): 20–37.
- --- 2010. Medijska pismenost osnovnošolk in osnovnošolcev v informacijski družbi. *Sodobna pedagogika* (61): 156–173.
- Eschenauer, Barbara. 1989. *Medienpädagogik in den Lehrplänen. Eine Inhaltsanalyse zu den Curricula der allgemeinbildenden Schulen im Auftrag der Bertelsmann Stiftung*. Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung.
- Eurydice : Information on Education systems and polityces in Europe. 2009. *TESE – Tezaver za izobraževalne sisteme v Evropi*. Dostopno prek: http://www.eurydice.si/images/stories/TESE/TESE_ABC_SL_CS_DE_EN_ES_FR_IT_20101104.pdf (6. december 2010).
- Evropska komisija. 2009. *Study on Assessment Criteria for Media Literacy Levels. Final Report*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/culture/media/>

literacy/docs/studies/eavi_study_assess_crit_media_lit_levels_europe_finrep.pdf (18. april 2011).

- Evropski parlament. 2008a. *Mehr Medienkompetenz in der digitalen Welt*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20081216IPR44614+0+DOC+XML+V0//DE> (19. oktober 2010).
- --- 2008b. *Resolucija Evropskega parlamenta o medijski pismenosti v digitalnem svetu* 2008/2129. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//SL> (5. december 2010).
- Hall, Stuart. 1980. Encoding/decoding. V *Culture, media, language*, ur. Stuart Hall, Dorothy Hobson, Andrew Lowe in Paul Willis, 46–78. London: Hutchinson.
- Hobbs, Renee. 1995. Učenje medijske pismenosti. Hej! V *Otrok in mediji*, ur. Manca Košir: 18–24. Ljubljana: ZPMS.
- *Hochschul-Curriculaverordnung – HCV*. 2006. Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich 495/2006 (21. december 2006).
- Johansson, Malina. 2000. *Medienerziehung in der Schule. Ein Vergleich der Lehrpläne der Schulstufen 5 bis 9 in Österreich und Schweden*. Dostopno prek: <http://www.mediamanual.at/mediamanual/themen/pdf/lehrplanbezug/32johans.pdf> (20. april 2011).
- Jörissen, Benjamin. 2010. *Medien... -bildung? -kompetenz? -literacy? -didaktik? -erziehung?* Dostopno prek: <http://joerissen.name/medienbildung/bildungskompetenzliteracyerziehung/#more-479> (6. januar 2011).
- Jörissen, Benjamin. 2009. »Medienbildung« – *Begriffsverständnisse und – reichweiten*. Dostopno prek: http://www.phzh.ch/webautor-data/1359/2010-11-04_benjamin_joerissen.pdf (6. januar 2011).
- *Keine Bildung ohne Medien!* 2009. Dostopno prek: http://www.keine-bildung-ohne-medien.de/?page_id=63 (16. maj 2011).
- Košir, Manca. 2003. *Surovi čas medijev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- --- Karmen Ejavec in Zala Volčič. 2006. *Učni načrt: Vzgoja za medije: tisk, radio, televizija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Križaj Ortar, Martina in Marija Bešter. 2005. *Učni načrt: Slovenščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Landman, Todd. 2005. *Issues and methods in comparative politics*. London, New York: Routledge.
- *Lehrplan der Bildungsanstalt für Kindergartenpädagogik*. 2004. Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich 327/2004 (12. avgust 2004).
- *Lehrplan der Volksschule*. 2005. Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich 368/2005 (november 2005).
- Livingstone, Sonia in Leslie Haddon, ur. 2009. *Kids online. Opportunities and risks for children*. Bristol: The Policy Press.
- --- Leslie Haddon, Anke Görzig in Kjartan Ólafsson. 2011a. *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full Findings*. London: EU Kids Online.
- --- Kjartan Ólafsson in Elisabeth Staksrud. 2011b. *Social Networking, Age and Privacy*. Dostopno prek: <http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx> (22. maj 2011).
- Marotzki, Winfried. 1990. *Entwurf einer strukturalen Bildungstheorie: Biographietheoretische Auslegung von Bildungsprozessen in hochkomplexen Gesellschaften*. Weinheim: Deutscher Studien-Verl.
- --- 2004. Von der Medienkompetenz zur Medienbildung. V *Lebensbegleitendes Lernen als Kompetenzentwicklung. Analysen – Konzeptionen – Handlungsfelder*, ur. Reiner Brödel in Julia Kreimeyer, 63–74. Bielefeld: Bertelsmann Verlag.
- Masterman, Len. 1994. A rationale for media education. V *Media education in 1990's Europe*, ur. Len Masterman in Francois Mariet, 43–65. Strassburg: Council of Europe Press.
- *Mediamanual.at*. Dostopno prek: www.mediamanual.at (2. marec 2011).
- *Mediengarten. BAKIP trifft Wissenschaft*. Dostopno prek: <http://mega.erz.univie.ac.at> (25. marec 2011).

- *Ministrstvo za šolstvo in šport*. Dostopno prek: <http://www.mss.gov.si> (1. februar 2011).
- --- *Učni načrti*. Dostopno prek: http://www.mss.gov.si/si/solstvo/osnovnosolsko_izobrazevanje/ucni_nacrti (5. april 2011).
- --- 2007. *Slovenski šolski sistem v številkah : Slovene education system in numbers*. Dostopno prek: http://portal.mss.edus.si/pls/portal/docs/PAGE/PORTAL_SOLSTVO_MSS/MSS_STRANI/MSS_DOKUMENTI_ZA_SPLET/SLOVENSKI_SOLSKI_SISTEM_V_STEVILKAH.PDF (1. marec 2011).
- --- 2008a. *Učni načrt Angleščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- ---- 2008b. *Učni načrt Nemščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- --- 2008c. *Učni načrt Sociologija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- --- 2010. *Katalog programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za šolsko leto 2010/2011*. 2010. Dostopno prek: <http://lim1.mss.edus.si/katis/reporti/katalog/KATALOG1011.PDF> (20. februar 2011).
- Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. 2002. *Učni načrt Državljska vzgoja in etika*. 2002. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
- --- 2003. *Učni načrt Geografija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
- *Ministrstvo za visoko šolstvo*. Dostopno prek: <http://www.mvzt.gov.si> (1. februar 2011).
- *Neue Mittelschule*. Dostopno prek: <http://www.neuemittelschule.at> (1. februar 2011).
- O'Neill, Brian in Inguun Hagen. 2009. Media Literacy. V *Kids online. Opportunities and risks for children*. Ur. Sonia Livingstone in Leslie Haddon, 229–240. Bristol: The Policy Press.

- *Pädagogische Hochschule Kärnten*. Dostopno prek: <http://www.ph-kaernten.ac.at> (17. februar 2011).
- --- 2008. *Studiengang für das Lehramt an Hochschulen*. Dostopno prek: http://www.ph-kaernten.ac.at/fileadmin/studium/curricula_dateien/Curriculum_H_2008.pdf (18. februar 2011).
- *Pädagogische Hochschule Niederösterreich*. Dostopno prek: <http://www.ph-noe.ac.at> (17. februar 2011).
- --- 2010. *E-Learning - E-Pädagogik*. Dostopno prek: <http://www.ph-noe.ac.at/studienangebot/lehrgaenge/e-learning-e-paedagogik.html> (17. februar 2011).
- *Pädagogische Hochschule Oberösterreich*. Dostopno prek: <http://www.ph-ooe.at> (17. februar 2011).
- --- 2009. *Lehramt für Hauptschulen*. Dostopno prek: <http://www.ph-ooe.at/de/ausbildungstudium/ausbildung-aps/download-service.html> (17. februar 2011).
- *Pädagogische Hochschule Salzburg*. Dostopno prek: <http://www.phsalzburg.at> (17. februar 2011).
- --- 2009. *Curriculum Studiengang Hauptschule*. Dostopno prek: <http://www.phsalzburg.at/index.php?id=19> (17. februar 2011).
- *Pädagogische Hochschule Steiermark*. Dostopno prek: <http://www.phst.at> (17. februar 2011).
- *Pädagogische Hochschule Tirol*. Dostopno prek: <http://www.ph-tirol.ac.at> (17. februar 2011).
- --- 2007. *Bachelorstudium für das Lehramt an Hauptschulen*. 2007. Dostopno prek: http://www.ph-tirol.ac.at/typo3/fileadmin/user_upload/happ/pdf_ausbildung/curricula/Curriculum_H.pdf (17. februar 2011).
- *Pädagogische Hochschule Vorarlberg*. Dostopno prek: <http://www.ph-vorarlberg.ac.at> (17. februar 2011).
- *Pädagogische Hochschule Wien*. Dostopno prek: <http://phwien.ac.at> (17. februar 2011).

- --- 2009. *Curriculum für das Bachelor-Studium*. Dostopno prek: http://www.phwien.ac.at/fileadmin/phvie/users/3/pdf/mitteilungsblatt/curricula/APS/Curriculum_HS_2008-09-StuKo_28mai2009.pdf (17. februar 2011).
- *Pädagogische Hochschule Zürich*. Dostopno prek: <http://www.phzh.ch/content-n1359-sD.html> (10. november 2010).
- *Pedagoška fakulteta Koper*: Dostopno prek: <http://www.pef.upr.si> (18. februar 2011).
- *Pedagoška fakulteta Ljubljana*: Dostopno prek: <http://www.pef.uni-lj.si> (18. februar 2011).
- --- *Prvostopenjski visokošolski strokovni študijski program Predšolska vzgoja*. Dostopno prek: <http://www.pef.uni-lj.si/index.php?id=154> (23. februar 2011).
- *Pedagoška fakulteta Maribor*: Dostopno prek: <http://www.pfmb.uni-mb.si> (18. februar 2011).
- Področna kurikularna komisija za vrtce. 1999. *Kurikulum za vrtce*. Dostopno prek: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf (10. januar 2011).
- Reding, Viviane. 2009. *Medijska pismenost: Ali ljudje resnično razumejo, kako bi lahko čim boljše izkoristili spletne dnevnike, iskalnike ali interaktivno televizijo?* Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1970&format=HTML&aged=1&language=SL&guiLanguage=fr> (7. januar 2011).
- Schell, Fred in Hartmut Warkus. 1999. Medienkompetenz der Lehrerinnen und Lehrer: Schulische Bedingungen an Aus- und Fortbildung. V *Medienkompetenz: Grundlagen und pädagogisches Handeln*, ur. Fred Schell, 282–289. München: KoPäd Verlag.
- *Schülerradio*. Dostopno prek: <http://www.schuelerradio.at> (2. marec 2010).
- *Sparkling Science. Wissenschaft ruft Schle, Scule ruft Wissenschaft*. Dostopno prek: <http://www.sparklingscience.at/de> (2. marec 2011).
- *Strukturelle Medienbildung : Die Webseite zum Buch »Medienbildung – Eine Einführung«*. Dostopno prek: <http://strukturelle-medienbildung.de> (8. januar 2011).

- *Study on the Current Trends and Approches to Medya Literacy in Europe. Country Profile AUSTRIA.* Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/docs/studies/country/austria.pdf> (5. januar 2011).
- --- *Country Profile EUROPE.* Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/docs/studies/country/europe.pdf> (5. januar 2011).
- --- *Country Profile SLOVENIA.* Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/docs/studies/country/slovenia.pdf> (5. januar 2011).
- Weberhofer, Caroline. 2008. *Medienpädagogischekompetenz – Perspektiven für die Pflichtschullehrer/innenausbildung in Österreich.* Klagenfurt: Alpen-Adria-Universität : Fakultät für Kulturwissenschaften.